وردبوونەوە لە ئایەتەکانی قورئان نیشان ئەدا، (مخلص - بکسر لام) زیاتر لە شوێنگەلێکدا بەکار براوە کە مرۆڤ لە پلەی یەکەمی پێگەیشتن و لە حاڵی خۆ سازیدایە: (فاذا رکبوا فی الفلک دعوا الله مخلصین له الدین - کاتێ کە سواری کەشتی ئەبن بە ئیخلاس هاوار بۆ خوا ئەبەن - عنکبوت [٥٥]). (و ما امروا الا لیعبدوا الله مخلصین له الدین - بەوانە فەرمان نەدراوە مەگەر ئەوەی کە بە ئیخلاسەوە پەرستشی خوا بکەن - بینە [٥]).

بەڵام (مخلصین - بفتح لام) بە پلەیێ بەرز دەوترێ کە دوای جیهاد لەگەڵ نەفس پێکدێ، ئەو پلەی کە شەیتان نەیتوانیوە رەخنە بکاتە نێو دڵ و دەروونی ئەو جۆرە مرۆیانە، لە حەقیقەتدا بیمەی خوان (قال فبعزتک لاغوینهم اجمعین الا عبادک منهم المخلصین - شەیتان وتی: بە عیزەتت سوێند کە گشت ئەوانە لارێ ئەکەم، مەگەر بەندەکانی خالیس کریاوت نەبێ). یوسف بەو پلە بەرزەگەیبوو کە تابشتی هێناو خۆی نەدۆڕان و بەسەر نەفسا زاڵ بوو، زۆری پێ دەوێ مرۆڤ بگاتە ئەو پلە بەرزو خوایی یە.

٣ـ مەتانەت و عیفەتی بەیان

یەکێ لە نیشانەکانی کشگێری و ئیعجازی قورئان و هۆی سەر سوڕمان ئەوەیە کە هیچ تەعبیرێکی زەنندەو رەکیک و نامەوزون و بێ تام و بێ عیفەتی لە قورئاندا نیەو وەکو قسەی تاکێک لە هی مرۆڤ ناچێ، ئەمەیە هۆی کشگێری و ئیعجازی قورئان،لە نێو گشت ئەو بەسەرهاتانەی وا قورئان نەقڵی کردون، تەنیا یەک چریکەی ئەویندارانەی بەڕاستی هەیە کە ئەویش چریکەی یوسف و ژنی عەزیزی میسرە.

چریکەیەک کە لە ئەوینداری گڕی گرتوو و سوتاوی ژنێکی نەشمیل و

جوانچاک و هەوەساوی لەگەڵ جوانێکی تاهیر و پاکدا قسە دەکا.

قسەبێژان و نووسەران کاتێ کە لەگەڵ ئەم جۆرە شانۆیانەدا رو بەرو دەبن، یا ناچارن بۆ تەرسیمی دیمەن و چێهرەی قارەمانان و شانۆگەلی بنەڕەتی داستان بەری زمان یا بەری قەڵەم ئازاد بکەن و بە ناو مافی قسە بنێنە ناو لەپی دەستی، هەزار جۆرە قسەی بزوێنەر یا زەنندەو غەیرە ئەخلاقی دێ بە زاریاندا.

وە یا مەجبور دەبن بۆ پاراستنی نزاکەت و عیفەتی زمان و قەڵەم، هەندێ لە شانۆکان لە نێو پەردەی ئیبهام بپێچنەوەو بە نادیار بە خوێنەران و بیسەرانی رابگەینن.

بێژەرو نووسەر هەرچی شارەزا بێ، زۆربەی کات توشی یەکێ لەو دوو موشکیلە دەبێ. بەڵام قورئان لە تەرسیمی شانۆ پڕ هەستەکانی ئەم داستانە بە جۆرێکی سەیرو سەمەرە (دیقەت لە بەیان) دا (مەتانەت و عیفەت) لێکی داوەتەوەو بێ ئەوەی لە نێو بردنی رووداوەکان چاوپۆشی بکا،یا ناتەوانی دەربڕێ هەموو ئوسولی ئەخلاق و عیفەتیش لە بەرچاو دەگرێ.

باش دەزانین لە هەموو شانۆکانی ئەم چریکە تەژی و پڕ لە هەستە، قسە لە باسی ئەو (خەڵوەتگەی عەشق و ئەوین)ە کە (ئیبتکار) و (هەوەس)ی ژنی عەزیزی میسر، پێکەوە دەسیان دا بە دەس یەکترەوەو ئەوەیان بەدی هێنا.

قورئان لەم چریکەدا هەموو وتنێکی وتوە، بەڵام چکۆڵەترین لاڕیی و ویڕێکی لە ئوسولی عیفەتی قسەدا تێدا نابینی، لەو جێگایە کە دەفەرمێ: (وَرَاوَدَتْهُ الَّتی هُوَ فِی بَیْتِها عَنْ نَفْسِهِ وَ غَلَّقَتِ الأَبْوابَ وَ قالَتْ هَیْتَ لَکَ قالَ مَعاذَاللهِ إِنَّـهُ رَبّـی أَحْسَنَ مَثْوایَ إِنَّهُ لا یُفْلِحُ الظالِمُونَ) - یانێ ژنێک کە یوسف لە ماڵی ئەودا بوو، لەوی ویست و گشت درگاکانی بەست و پێیوت: بە پەلەو بە لەز وەرە بۆ لای ئەوەی بۆت ئامادەیە، وتی: پەنا بەرخوا (عەزیزی میسر) گەورەو خانەخوێی منە، رێزی لە

من گرتوە، دیارە ستەمکاران و (داوێن پیسان) رزگار نابن.

نوکتە بەرچاوەکانی ئەم ئایەتە بەم جۆرەن:

١- واژەی (راود) لە شوێنێک بەکار دەبرێ بە پێ داگرتن وتێکەڵاو بوون لەگەڵ نەرم و نیانی،کە چتێک لە کەسێک بخوازێ، چون داخوازی ژنی عەزیزی میسر دیار بوو. قورئان هەر بەوکنایە روناکە باسی کردوەو ئیتر ناوێکی لەوە نەبردوە.

٢- قورئان تەنانەت بە (امراة العزیز)یش ناوی نەهێناوەو بەڵکو دەفەرمێ: (التی هو فی بیتها) - یانێ ژنێک کە یوسف لە ماڵی ئەو دابوو تا لە پەردە پۆشی و لە عیفەتی بەیان نێزیکتر بێ.

بەم تەعبیرە،هەستی حەقناسی یوسفیشی نواندوە، هەر بەو جۆرەی کە دژواری یوسف لە خۆ بە دەسەوە نەدان بە کەسێک نیشانداوە،کە ژیانی یوسف لە بن دەس ئەو دایە.

٣-غلقت الابواب کە واتای موبالەغە ئەدا، وە بە واتای بە توندی و پتەو درگاکانی لەسەر بەست و ئەمەش خۆی لەو شانۆ بزوێنەرانەیە.

٤- رستەی (قالت هیت لک) کە بە واتای بە پەلەو بە لەز وەرە بۆ لا ئەوەی بۆت ئامادەیە، ئاخرین قسە لە زمانی ژنی عەزیزی میسرەوە،بۆگەیشتن بە یوسف شەرح ئەدا، بەڵام لە رستەیەکی پڕ واتاو قورس و مەتیندا، بێ ئەوەی بزوێنەر یا بەد ئامۆز بێ.

٥- (معاذالله ان ربی احسن مثوای) کە یوسف لە وەڵامی بانگ کردنی ئەو ژنە جوانچاکە،جادوگەرەدا رایگەیاند بە قسەی زۆربەی تەفسیر نووسان پەنا دەبەمە بەر خوا، عەزیزی میسر مێردی تۆ گەورەو خانەخۆی منەو رێزی بۆ من داناوەو بڕوای بە من پەیدا کردوە، جا چلۆن تاوان بکەم و خەیانەتی پێ بکەم. ئەمە هەم

خەیانەت و هەم ستەمە، (انه لا یفلح الظالمون)و بەم جۆرە تێکۆشانی یوسف بـۆ بێدارکردنەوەی عەواتیفی ئینسانی ژنی عەزیزی میسر شەرح ئەدا.

٦ـ رستەی (وَ لَقَدْ هَمَّتْ بـِه وَ هَـمَّ بِـها لَـوْلا أَنْ را بُـرْهانَ رَبِـهِ) لە لایـەکـەوە تەرسیمێکی وردە لەو خەڵوەتگەی عەشق و ئەوینە،بە جۆرێ بزوێنەر بـووە کـە ئەگەر یوسف ئەقڵدارو بە ئیمان نەبووایێ توشی کۆسپ و کەند و تۆشی ئەبوو، هەروا قورئان سەرکەوتن و پیرۆزی یوسف لە هەڵو مەرجێکی وا توشدا بەسەر دێوی نەفس و شەیتان بە جۆرێکی هێندە جوان بـەیان کـردوە، لەوە جـوانـترەو گیراترە، واژەو رستە گیر نایێ.

سەرنج‌راکێشە،قورئان تەنیا واژەی (هـم)ی بەکار بردوە، یانی: ژنی عـەزیزی میسر لێ بڕابوو، وە یوسفیش ئەگەر بورهانی خوای نەدیبا، لێ دەبڕا، ئایا بێژەو واژەیەک لەوە جوانتر و مەتین‌تر لە: (لێبڕا - لێنەوەی) کورت‌ترو بە واتاتر لێرەدا هەیە؟

٢٦ـ وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَ قَدَّتْ قَمیصَهُ مِنْ دُبُرٍ وَاَلْفَیا سَیِّدَها لَدَ الْبَابِ قَالَتْ مَا جَـزاءُ مَنْ اَرادَ بِاَهْلِکَ سُوءاً اِلاّ اَنْ یُسْجَنَ اَوْ عَذابٌ اَلیم.

٢٧ـ قالَ هِیَ راوَدَتْنِی عَنْ نَفْسِی وَ شَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ اَهْلِهَا اِنْ کَانَ قَمیصُهُ قُدَّ مِـنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَ هُوَ مِنَ الْکذِبین.

٢٨ـ وَ اِنْ کانَ قَمیصُهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ فَکَذَبَتْ وَ هُوَ مِنَ الصَّادِقین.

٢٩ـ فَلَمَّا رَایٰ قَمیصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ قالَ اِنَّهُ مِنْ کَیْدِکُنَّ اِنَّ کَیدَکُنَّ عَظیم.

٣٠ـ یُوسُفُ اَعْرِضْ عَنْ هٰذا وَاسْتَغْفِری لِذَنْبِکِ اِنَّکِ کُنْتِ مِنَ الْخَاطِئِین.

واتا:

٢٦ـ وە هەردووکیان بەرەو لای درگا رایانکرد (لە حاڵێکدا ژنی عەزیز یـوسفی هەڵبڕی)و کراسەکەی ئەوی (یوسفی) لە پشـتەوە داتـلێشاندو لەو کـاتەدا ئـاغا

(مێرد)ی ئەو ژنەیان لەم دەم درگا دی!

ئەو ژنە وتی: جەزا و سزای کەسێ کە سەبارەت بە ژنی تۆ تاوان و خراپە بکا، بێجگە لە زیندان، وە یا عەزابی دەرداوی چی دیکەیە؟

٢٧ـ (یوسف) وتی: ئەو منی بانگ کردە لای خۆی و لەو کاتەی دا شایەدێک لە بنەماڵەی ژنەکە شایەدی دا کە ئەگەر کراسی ئەو (یوسف) لە پێشەوە دڕابێ، ئەوا ژنەکە لە ڕاستبێژانەو ئەو (یوسف) لە درۆزنانە.

٢٨ـ وە ئەگەر کراسەکەی (یوسف) لە پشتەوە دڕابێ ئەوا ژنەکە درۆزنەو ئەو (یوسف) لە ڕاستبێژانە.

٢٩ـ کاتێ کە (عەزیزی میسر) دیتی کراسی ئەو (یوسف) لە پشتەوە دڕاوە (تلیشاوە) وتی: بەڕاستی ئەوە لەگزی و فزی ئێوەی ژنانە، بەڕاستی گزی و فزی ئێوەی ژنان گەورەو قورسە.

٣٠ـ (هۆ) یوسف! خۆ لەمە لادا، وە تۆیش ئەی ژن (زلیخا) لە تاوان و گوناحەکانت داوای لێبوردن بکە، چونکە بەڕاستی تۆ لە تاوانباران و هەڵەکارانی[١].

جامی بەدناوی ژنی عەزیزی میسر زڕا و زرینگەی لێهات، واژەی (استبقا - بە واتای پێشەو بردانەوەی دوو یا چەن کەس لە یەکترەو (قُدَّ) بە واتای تلیشانە، لەباری درێژاییەوەو (قُطَّ)یش دادڕینە لە باری پانی (والفیا سیدها لدی الباب). (لَفَتْ) لە (اِلْفاءَ) بە واتای گیرکەوتن و دیتنی لە ناکاوە. (سیدها) ئاغای ژنەکە، لەو سەردەمەدا ژنان بە مێردو شوی خۆیان وتوە (سید): ئاغا - هەروەکو ئەم سەردەمە کە هەندێ ژن بە شووەکانیان دەڵێن: ئاغا - ئاغات هاتەوە.

---

١ - ژن ئەگەر ناوی سوکی دواخستی ـ خێرا سێ بەردەی بنێ لە مستی پیاو ئەگەر هاوڕێی نەبو هاوبیری ـ دەڵێن: سێ بەردەو ماڵی فەقیری

لەو دەمەدا کە ژنی عەزیزی میسر نێوی بەد نێوی زڕا بوو، ئەی ویست تۆڵەی خۆی لە یوسفی (مەزلوم) بکاتەوە، بە کزە لۆکیەوە رووی کردە مێردەکەی خۆی، وە یوسفی بە تاوانبار دانا و وتی: یا هاواری کرد ئەرێ سزای کەسێ کە سەبارەت بە ژن و ناموسی تۆ خراپەی بکا،بێجگە لە زیندان یا عەزابی دەرداوی چی دیکەیە؟!

(قالت ما جزاء من اراد باهلک سوءاً الا ان یسجن او عذاب الیم).

سەرنج‌راکێش ئەمەیە، ئەو ئافرەتە بێ فەڕو خەیانەتکارە تا خۆی لە حاڵی رو زەردی و رو رەشیدا نەدی،لە بیری چوبووەوە کە ژنی عەزیزی میسرە، بەڵام لەو دەمەدا بە گوڵواژەی (باهلک: بە ژنەکەت) ئەیەوێ هەستی غیرەتی غەریزە بجولێنێ،کە چلۆن ئەوە (یوسف) ئەبێ لەگەڵ ژنی تایبەتی تۆدا، چاوی چاو نە زێری هەڵبڕێ؟

ئەم قسەی زلێخا، لە قسەی فیرعەون دەچێ،کە لە رۆژگاری موسادا لە سەردەمی دەسەڵاتدا وتی: (اَلَیْسَ لِی مُلْکُ مصر - ئایا وڵاتی میسر هی من نیە؟ سوورەتی زوخروف، ئایەتی ٥١[٥]). بەڵام کاتێ تاج و تەختی کەوتە مەترسی و جێگای پێ لەق بوو و ئەستێرەی تاریک بوو، وتی: ئەم دوو برایە (موساو هاڕون) ئەیانەوێ ئێوە (لەسەر زەوی خۆتان) دەربکەن: (یریدان ان یخرجاکم من ارضکم - طه ٦٣[٦])

نوکتەیەکی دیکە ئەمەیە کە ژنی عەزیزی میسر، قەت نەی‌وت: یوسف قەستی خراپەی لەگەڵ ئەو دا هەبووە، بەڵکو لە بابەت ئەندازەی جەزاو سزای ئەو لەگەڵ عەزیزدا قسەی کرد، بەو جۆرەی کە دەڵێ شتەکە بووەو قسە لە ئەندازەی سزا و چلۆنی تۆڵە، لەو وەگرتنەوەیە و ئەم جۆرە قسە حسێب کراوە، لەو دەمەدا کە ئەبو ئەو ئافرەتە شەرم بیگرێ و متەقی نەیێ، خۆی نیشانەی فێڵبازی ئەوە لەمەیشدا کە (ما) لە رستەی (ما جزاء...) نافیە، یا ئیستفهامیە بێ؟ هەرچەندە لە نێوان

موفەسیراندا قسە زۆرە، بەڵام نەتیجەکەی لە هەر حاڵێکدا ئەونە جیاوازی بۆ نیە.

هەروا ئەم قسە کە لەسەرەتاوە کە لە زیندان ئەدوێ و لە دواییدا وەک ئەوە بە زیندانیش رازی نابێ، زۆرتر هەڵدەچێ و لە (عذاب الیم) قسە ئەکا.

یوسفیش بێدەنگ بوونی بە باش نەزانی و زۆر بە راشکاوی پەردەی لە روی مەبەستەکە لاداو گوتی: (ئەو منی بۆ لای خۆی رادەکێشاو بانگی لێ دەکردم - قال هی راودتنی عن نفسی)، خوا خۆی پشتیوانی پاک و چاکانە، ئەوەیە کە قورئان دەفەرمێ: (لەو دەمەدا شایەدێک لە بنەماڵەی ئەو ژنە شایەدی دا، کە بۆ پەیداکردنی تاوانباری ئەسڵی لەم بەڵگە رووناکە کەڵک وەر بگرن، ئەگەر کراسی یوسف لە پێشەوە دڕابێ، ئەو ژنە راست ئەڵێ و یوسف لە درۆزنانە (و شهد شاهد من اهلها ان کان قمیصه قد من قبل فصدقت و هو من الکذبین)، وە ئەگەر کراسەکەش لە دواوە هەڵدڕابێ، ئەو ژنە درۆزنەو یوسف لە راستبێژانە.

(و ان کان قمیصه قد من فکذبت و هو من الصادقین).

عەزیزی میسر دوای قسەی شایەدەکە، چاوێکی بەکراسەکەی یوسفدا خشاند، کاتێ دیتی کراسی یوسف لە دواوە داقڵێشێنراوەو دادڕاوە (بە تایبەت کە تا ئەو رۆژە درۆیەکی لە یوسف نەبیستبوو) روی کردە خێزانی و وتی: ئەم کارە لەگزی و فزی ئێوەی ژنانە کە فێڵ و گزی ئێوەی ژنان گەورەو زۆرە - (فلما رای قمیصه قد من دبر قال انه من کیدکن ان کیدکن عظیم).

عەزیزی میسر بۆ ئەوەی لەوە زیاتر ئابڕوی نەڕوا، وتی: یوسف تۆ چاوپۆشی بکەو لەوە زیاتر لەمە باس مەکە (یوسف اعرض عن هذا).

لە پاشان رووی کردە خێزانی و پێیوت: (تۆیش لە گوناح و تاوانت داوای لێخۆشبوون بکە، چونکە تۆ لە خەتاکارانی - (واستغفری لذنبک انک کنت من الخاطئین). تەغلیب لەبەر چاو گیراوە، دەنا دەبوو بفەرمێ: (من الخاطئات جمع

مذکر بو تغلیبە).

نوکتە: هەندێ لە تەفسیرزانان لە روی ئایەی (و شهد شاهد من اهلها...) لایـان وایە شایەد کە لە خزم و کەسی زلێخا بووەو زۆر ژیرو پڕ بیر بووەو مـوشاویری عەزیزی میسریش بووەو هەر لەو دەمەدا لەگەڵ عەزیز بـووەو کـاتێ چـاوی بـە لاهەڵدراوی کـراسـەکـەی یـوسف لە دواوە کـەوتوە، ئـەو بـەڵگەی راگـەیاندەو هەندێکیش لایان وایە منداڵێک لەوێ بووەو باوەکو هێمان زمانی نەگرتبوو، خوا زمانی پێدا تا شایەدی لەسەر پاکی یوسف بدا. (ابن عباس فـەرمویەتی: چـوار زارۆک: کوڕی سەرتاشی فیرعەون، شایەدی یوسف، صاحب جریج و عـیسای کوڕی مەریەم بەر لە زمان گرتن قسەیان کـردووە - تـەفسیری ئـەلمنار، ج ١٢، لاپەڕەی ٢٨٧.)

* ئەگەر پرسیارێ بکرێ بوچ عەزیزی میسر لە بابەت ئەو مەبەستە گرینگەوە هەر بەمە قنیاتی کرد کە بە ژنەکەی خۆی وت: داوای لێبوردن لە خەتاکانت بکەو ئیتر لەوە زیاتر لەسەری نەڕۆیی؟ لەوە دەچێ لەبەر ئەوە بێ تاغوتیان ئەونە لە تاوان و خەتادان، گوێ نادەنە بێناموسی، وەغیرەتیان باری کردووە، یا لەبەر ئەوە بووە کە لەوە زیاتر ناوی بەدناوی ژنەکەی نەزرێ، هەر لەبەر ئەوەش ژنی عەزیزی میسر کە بۆی دەرکەوت ناوی زراوەو لە نێو ژناندا لە میسردا قسە لە خەتاو گزی و فـزی زلێخایە، ژنانی ئەشرافی مـیسری بـانگ کـردو لە کـۆڕێکی گشـتیدا چـریکەی ئەوینداری خۆی بێ پەردە بۆ گێڕانەوە.

* پشتیوانی کردنی خوا لە مەزڵومان و پاکان، دەرسێکی گەورەی ترە کە ئێمە لەو چریکە وەرئەگرین، ئەمەیە کە چون یوسف بێ تاوان بوو، خوا بە فریایی هات، ئەوەیە کە قورئان فەرمویەتی: خوا لە کاتی گیرو گرفتدا دێتە یارمەتی بەندەکانی (... یجعل له مخرجاً و یرزقه من حیث لا یحتسب)، لەم ڕێگایەوە کە یوسف بیریشی لێ

نەکردبووەوە، خوا فریای کەوت و دڕانی کراسەکەی بۆ کردە هۆی پاکی و لە تۆمەت بەری کرد، ئەو کراسە کە چریکەسازەکە ڕۆژێ براکانی یوسفی لای یەعقوبی باوکیان رووزەرد کرد، کە نەدڕابوو و نیشانەی کەلپەی گورگی پێوە نەبوو - ڕۆژێ دیکە بە هۆی دڕان لە پشتەوە بووە هۆی شەرمەساری و بەدفەڕی ژنی عەزیزی میسر، وە ڕۆژێ تر بووە هۆی بینایی و چاوکردنەوەی چاوی بێ نوری یەعقوبی باوکی، وە بۆ نی ناسیاوی ئەو کراسە لەگەڵ سروەی بەرەبەیان لە میسرەوە گەیشتە کەنعان و مزگێنی مانی یوسفی بەو پیرە ژیرەدا.

بەڵێ لوتفی خوا ئەونە لەتیفە کەم کەس لە قووڵی و بێ بنی ئەوە ئاگادار ئەبێ، کاتێ سروەی لوتفی لەتیفی خوا بێتە بزوتن بە جۆرێ شانۆکان دەگۆڕێ کە کەم کەس ئەتوانێ تێبینی بۆکا، هەر بە دەس خۆیەتی عیزەت و زیللەت، سەرکەوت و تێشکان، بە قسەی کوردان باوەڵێ باوێکی بەسە.

۳۱ـ وَ قالَ نِسْوَةٌ فی الْمَدینَةِ امرَأتُ الْعَزیزِ تُراوِدُ فتٰها عَنْ نَفْسِهِ قَدْ شَغَفَها حُبّاً اِنّا لَنَریها فی ضَلالٍ مُبین.

۳۲ـ فَلَمّا سَمِعَتْ بِمَکْرِهِنَّ اَرْسَلَتْ اِلَیْهِنَّ وَ اَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّکَئاً وَ آتَتْ کُلَّ واحِدة مِنْهُنَّ سِکّیناً وَ قالَتِ اخْرُجْ عَلَیْهِنَّ فَلَمّا رَاَیْنَهُ اَکْبَرْنَهُ و قَطَّعْنَ اَیْدیَهُنَّ و قُلْنَ حاشَ لله ما هٰذا بَشَرٌ اِنْ هٰذا اِلاّ مَلَکٌ کَریم.

۳۳ـ قالَتْ فَذٰلِکُنَّ الَّذی لُمْتُنَّنی فیه و لَقَدْ راوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ و لَئِنْ لَمْ یَفْعَلْ ماآ اٰمُرُهُ لَیُسْجَنَنَّ وَ لَیَکُوناً مِنَ الصّاغرین.

۳۴ـ قالَ رَبِّ السِّجْنُ اَحَبُّ اِلَیّ مِمّا یَدْعُونَنی الیه و اِلاّ تَصْرِفْ عَنّی کَیْدَهُنَّ اَصْبُ اِلَیْهِنَّ وَ اَکُنْ مِنَ الْجاهِلین.

۳۵ـ فَاسْتَجابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ کَیْدَهُنَّ اِنَّهُ هُوَ السَّمیعُ الْعَلیم.

واتا:

٣١ـ تاقمێ لە ژنانی شار وتیان: ژنی عەزیز-ی میسر جووانە (غولامە)کەی بۆ لای خۆی بانگ دەکاو ئەوینی ئەو جووانە دەڵیوەتە نێو دڵ و دەرونی، بەڕاستی ئێمە «ژنانی میسر» ئەو لە لاڕێگایەکی دیاردا ئەبینین[١].

٣٢ـکاتێ کە (ژنی عەزیز-ی میسر) لە بیرو باوەڕی ئەوانە ئاگادار بوو، ناردیە شوێنیان (و بانگ هێشتنی کردن) و پاڵ و پشتی بە نرخی بۆ ئەوان سازداو بە هەر کامیشیان چەقۆیەکی دا دەسیان (بۆ لەت کردن و بڕینی میوە)و لەو دەمەدا بە یوسفی وت: وەرە لای ژنەکان (و خۆیان نیشان بدە)، جا کاتێ چاویان بەو (یوسف)کەوت، سەریان سوڕماو (پڕ عەزەمەتیان) هاتە بەرچاو (لە هوش چون) دەسی خۆیان بڕی! وتیان: دور لە خوا ئەمە بەشەر نیە، بەڵکو پەریەکی کەریمە!

٣٣ـ (ژنی عەزیزی میسر) وتی: ئەمە هەر ئەو کەسەیە کە لەسەر ئەوینی ئەو منتان لۆمە و سەرکۆنە دەکرد، (بەڵێ) من ئەوم بانگ کردە لای خۆم و ئەو خۆی گرت، وە ئەگەر مل لە دەستورم بابدا ئەیخەمە زیندان و دیارە خوارو پەستدەکەوێ!

٣٤ـ (یوسف) وتی: ئەی پەروەردگارم! زیندانم پێخۆشترە لەوەی ئەمانە من بۆ لای ئەوە بانگ دەکەن، ئەگەر گزی و فزی ئەوانە لە من دور نەخەیتەوە دڵم بۆ لایان دەکشێ و لە نەزانان و جاهیلان دێمە ژمار.

٣٥ـ پەروەردگاری دوعاو پاڕانەوەی ئەوی وەڵام دایەوەو گزی و فزی ئەوانی لەو دور خستەوە، چونکە بەڕاستی ئەو لە ژنەواو دانایان بوو.

---

١ - یوسف لە زیندان کردی بە عادەت | بە شەو و بە رۆژ ئەیکرد عیبادەت
لەو لاش زلێخا بەر بووە خەیاڵ | عاجزو زوێر و مات بوو پەشێو حاڵ
لە دوی یوسف شێت بوو، دیوانە | نەبوو دەربەست بۆ تیری تانە

راوەت کردن:

تاقمێ لە ژنانی میسر چاو،رایان داخست کە ژنـی عـەزیزی مـیسر لە تـەک غولامەکەیدا راز و نیازی پەیاکردو بانگی کردۆتە لای خۆی - ئەوینی ئەو جووانە وەها دەڵیەوەتە نێو دڵ و هەناوی، بڕستی ژیری و خۆ راگری لێ بڕیوە (قد شغفها حباً) - (شغف) لە (شغاف) بە واتای گرێی بان : قەلب و دڵ، یا پۆستەو توێژی ناسکی روی دڵە،کە وەک کالان هەموو دڵ و دەرونی داپۆشیوە (شغفها حباً) یانێ بە جۆرێ دڵی پێداوە،کە خۆشەویستی ئەو دەڵیوەتە نێو دڵ و دەرونـی و هـەمووی داگرتوەو ئەمە دیاریە،بۆ عەشقێ سەخت و ئاگرین.

عەللامە ئالۆسی لە تەفسیری (روح المعانی)،ج ١٢، لاپەڕەی ٢٠٣و لە کتێبی (اسرار البلاغه) دا بۆ عەشق و ئۆگردار بوون پلەگەلێ دەخاتە بەرچاو، بەمجۆرە:

١ـ یەکەم پلەی خۆشەویستی (هەوایە: بە واتای مەیل).

٢ـ عەلاقە، یانێ خۆشەویستیەک،کە مولازیمی قەلبە.

٣ـ کولف بە واتای شدەتی خۆشەویستی.

٤ـ عەشق، هەرچی لە بابەت عیشقەوە قسە بکەم، کاتێ دەگەمە عیشق شـەرم دەمگرێ.

٥ـ شەغەف یانی: حاڵەتێ کە دڵ و دەرون لە ئاگری عەشقدا ئـەسوتێ و لەو سوتانەش هەست بە لەزەت ئەکا.

٦ـ لوعە.

٧ـ شەغەف یانێ پلەیەک کە عەشق دەڵێوەتە نێو گشت کەلێن و گاژێری دڵ و دەرونەوە.

٨ـ تدلە، وە ئەمیش پلەیەکە لە عەشق،کە ئەقل و ئاوەزی مرۆڤ دەرفێنێ و دواین پلەی عەشق هیومە، ئەویش پلەی بێ قەراری موتلەقە کە ئاشق و ئـەویندار، بـێ

ئیختیار بەم لاو ئەولادا رادەکێشرێ.

جا کاتێ ئەوینی ژنی عەزیزی میسر بە گوێی ژنانی شارگەیی، وەکو بنێشتە خۆشەکەوتە،نێو زاری ژنان، ژنی عەزیزی میسر، کاتێ لە مەکروگزی و فزی ژنانی میسر ئاگادار بوو، پەرێشان بوو، بەڵام چارەیەکی دۆزی‌یەوە،وەئەویش ئەوە بوو، هەموو ژنە ناودارەکانی میسری بانگ هێشتن کرد، پاڵ و پشت و تەختی رازاوەی بۆ دانان و میوەی «ئەترەج»ی پێ دانو بە هەر یەکەش چەقویەکی تیژی دا دەستیان، بۆ میوە پاک کردن، بەڵام چەقوکان لە نیازی میوە پاک کردن تیژتر بوون (فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ اَرْسَلَتْ اِلَيْهِنَّ وَ اَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَئاً وَ اٰتَتْ كُلَّ واحِدة مِنْهُنَّ سِكِّيناً).

ئەمە خۆی بەڵگەیە کە ئەو ئافرەتە لە شوەکەی باکی نەبووەو لە ریسوایی رابردوی دەرسی وەرنەگرتوە.

بەڵێ ژنی عەیزی میسر دەستوری بە یوسف داکە بێتە نێو ئەوکۆڕە،تا ئەو ژنانە بە دیتنی یوسف کارێ وایان بەسەر بێ کە ئیتر لەسەر عەشقی یوسف لەوە زیاتر سەرکۆنەی نەکەن و لە پشت سەری نەخوێنن (وَ قالَتْ اَخْرَج عَلَيْهن) وتی: وەرەدەرێ، لە باتی وەرەژورێ، ئەم تەعبیرە ئەمە رادەگەینێ کە ژنی عەزیزی میسر یوسفی لە دەرەوە رانەگرتبو، بەڵکو ئەوی لە هۆدەیەکدا کە دەگونجێ جێگای خۆراک و میوە بووبێ، رایگرتووە،تا چونی یوسف بۆ نێو کۆڕی میوانەکان لە درگای ورودی‌یەوە نەبێ، وە بە رواڵەت خۆرسک و بێ چاوەڕوانی و واق وڕمان هێنەر بێ!

بەڵام ژنە میسریەکان کاتێ بە ژن و باڵاو جوان چاکی و دەم و چاوی نورانی یوسفیان دی، کە هەر وەکو تەبەقێ رۆژ لە ناکاو لە پشت هەورەوە دەرکەوت، چاویان بە مۆلەق وەستا، بە جۆرێکی وا شێت و شەیدەلاو واڵەو حەیرانی بوون،

خۆیان بزر کردو لە بیریان چووەوە کە تورنجیان[۱] بە دەسەو بە چەقۆ خەریکی پاک کردنی میوەن، هەموو دەس و پەنجەی خۆیان بڕی و یوسفیان زۆر پڕ عەزەمەت هاتە بەرچاو (فَلَمّا رَاَیْنَهُ اَکْبَرْنه)، وەها مەستی دیداری یوسف ببوون لە باتی پاک کردنی میوە، دەست و قامک و تپڵی خۆیان پاک کرد و بڕیان (قَطَّعْنَ اَیْدِیَهُنَّ).

کاتێ دیتیان بەرقی شەرم و پاکی و حەیا لە نێو چاوانی پاکی یوسف دەدرەوشێتەوەو لە شەرمان،لە گەرمان سورهەڵگەڕاوە، هەموو ژنەکان هاواریان لێ بەرز بووەوە، گوڵ بێ لە خوا، ئەم گەنجە ئالودە نەبوو، دور لە خوا ئەوە بەشەر نیە، یەک پەڕی گەورەی ئاسمانی‌یە (و قُلْنَ حاشَ لله ما هٰذا بَشَرٌ اِنْ هٰذا اِلاّ مَلَکٌ کَریم). (حاش لله) لە ریشەی (حشی) بە واتای تەرەف و ناحیەیەو (تحاشی) بە واتای کەنارەگیری‌یەو واتای (حاش لله) ئەمە خوای پاک و بێخەوشە، ئاماژە بەمەیە کە یوسفیش بەندەی پاک و بێخوشی خوایە، ژنی عەزیزی میسر کە دیتی ژنە میسری‌یەکان واقیان وڕماو لەبەر مەستی دەس و پڵی خۆیان بڕیوەو لە دیتنی یوسف چاویان بە مۆڵەق وەستاوە، دەرەتانی بۆ هەڵکەوت و وتی: (ئەمەیە ئەو کەسەی لەبەر ئوگردار بوون بەو سەرکۆنەم دەکەن - قالَتْ فَذٰلِکُنَّ الَّذی لُمْتُنَّنی فیهِ). ژنی عەزیزی میسر ویستی بەو ژنانە بڵێ کە ئێوە بە یەکەم جار دیتنی یوسف ئاوا شێت و مەدهۆش بوون و لە جەماڵی ئەو دا تووانەوەو هەموو دەس و پەلی خۆتان بڕی، ئەی بۆچ منی پروزە با بردو،سەرکۆنە دەکەن کە شەو و رۆژ بە بەرچاوم دا دێ و دەچێ و ئەی بینم.

ژنی عەزیزی میسر کە لەو بانگ هێشتنە نەتیجەی گرتبوو، هەستی غولوری دەکرد و عوزری خۆی بە مووەجە،دەزانی، زۆر بە راشکاوی پەردەی لەسەر راز و

---

۱ - سێوی ئاوی، بالەنگ، میوەیەکە لە مازندەران بالەنگی پێ دەڵێن، مورەبایشی لێ ساز دەکەن.

نهێنی لاداو دیانی بە راستیا ناو وتی: (بەڵێ من یوسفم بۆ لای خۆم بانگ کـرد، بەلاّم ئەو خۆی راگرت - و لَقَدْ راوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ)و ئـەوسا زۆر بـە پڕ ڕووی‌یەوە، بێ شەرمانە وتی: ئەگەر ئەو (یوسف) لە قسەم دەرچێ و لە راست عەشقی ئاگرینمدا مل بادا، لێ توند ئەکەم - و لَئِنْ لَمْ يَفْعَلْ مآ آمُرُهُ لَيُسْجَنَنَّ) نە تەنیا ئەیخەمە زیندان، بەڵکو لە بەندیشدا خوار و پەست ئەبێ - وَ لَـيَكُوناً مِنَ الصّاغرين).

چتێکی تەبیعی‌یە،کاتێ عەزیزی میسر لە راست ئەو کارە ناشیرین و دزێوەی ژنەکەیدا بەم رستە (واستغفری لذنبک - لە تاوانت داوای لێبوردن بکە)، بـەسی کرد. ئەبێ ئەو ئافرەتە ئاوا شوی لێ هەڵبکێشێ و بیداتە لانی بێعاری و هاری، چون ئەوە،خوی ئافرەتانی تاغوت و تاغوتیانە.

هەندێ لە موفەسیران لەم بابەتەوە دەگێڕنەوە کە تاقمێ لە ژنانی میسر کە لەو کۆڕە دابوون دەستیان کرد بە پشتیوانی کردن لە ژنی عەزیزی میسرو مافیان بەو داو دەورەی یوسفیان گرت، هەر یەکە جۆرە قسەیەکی درکاند، بەم‌جۆرە:

یەکێ وتی: ئەی جوان! ئەم هەمووە خۆراگرتن و نازە بۆچی؟ بۆچ بەو ئەویندارە سوتاوە، تەرەحوم ناکەی؟ وا دڵبەرە؟ مەگەر تۆ دڵت نیە و لاو نیت و لە عیشق و زێبایی لەزەت نابەی؟ ئاخر مەگەر تۆ دارو بەردی؟ تاکەی وا دەکەی؟

دوەمی وتی: وای بگرین کە تۆ لە زێبایی و عیشق ناگەی، بەلاّم مەگەر تۆ نازانی کە ئەوە ژنی عەزیزی میسرە، وە ژنێ کە خاوەن دەسەلاّتی ئەم هەمووە،سامانەیە؟ بیر ناکەیتەوە،کە ئەگەر دڵی ئەو بەجێ بێنی،گشت ئەم دام و دەزگایە،ئەبێتە هی تۆ؟ وە هەر پلەیەکت بوێ بۆت ئامادە ئەکرێ؟

سێوەمی وتی: وای دابنین نە ئارەزوی جەماڵ و جوانیت هەیەو نە نیازیشت بە پلەو پایە هەیە، بەلاّم تۆ نازانی ئەوە ژنێکی تۆڵە ئەستێنی،بفەیە؟ وە کەرەستەی تۆڵە

ئەستاندینشی بە دەسەوەیە، ئایا لە زیندانی تەرو شێدار و تەنگ و تاریک ناترسی و لە تەنیایی لەو زیندانە لە غەریبی خۆت بیر ناکەیتەوە؟!

هەرەشەو گورەشەی ژنی عەزیزی میسر، بە زیندانی کردنی یوسف لە لایەک و وەسوەسەی ئەو ژنانەش، لە لایەکی ترەوە کە لەو دەمەدا نەخشی دەلالّیان بە ئەستۆ گرتبوو، لە لایەکی ترەوە، دەمو کاتی پڕ مەترسیان بۆ یوسف پێکهێنا بوو، تۆف و گێژەلوکە، لە هەر لایەکەوە یوسفی داگرتبوو، بەلاّم یوسف لەبەرا خۆی بێخەوش و چاک کردبوو، زۆر بە ئازایی و بە نەبەزیەوە، لێبڕاوە، بێ ئەوەی خۆبدا بەدەس ئەو ژنە هەوەسبازانە، رووی کردە بارەگای پەروەردگارو دەستی کرد بە پاڕانەوەو وتی:

ئەی پەروەردگارم! زیندان بەو هەمووە سەختی و زەحمەتیە کە هەیەتی زۆرم پێ خۆشترە، لەوەی وا ئەم ژنانە من بۆ لای ئەوە بانگ دەکەن (قالَ رَبِّ السِّجْنُ اَحَبُّ اِلَیّ مِمّا یَدْعُونَنی الیه). لە پاشان کە ئەیزانی تەنیا خۆ دانەدەس خوا رێگای رزگاریەو خۆی بە خوا سپارد و وتی: ئەی پەروەردگارم! ئەگەر لە گزی و فزی و لە نەخشەی بفەی ئەم ژنانە دورم نەخەیتەوەو نەمپارێزی دڵم بۆ لایان دەکشێ و لە نەزانان و نەفامان و لە جاهێلان دەبم: (و اِلاّ تَصْرِفْ عَنّی کَیْدَهُنَّ اَصْبُ اِلَیْهِنَّ وَ اَکُنْ مِنَ الْجاهِلین).

خودایا لەبەر فەرمانی تۆ و خۆپاراستن زیندانم لەمە کە، بکەومە داوی ئەم ژنە گزیکارە، پێ خۆشترە. تۆ خۆت رزگارم بکە، یارمەتیم بدە، وزەم بدەرێ، نەک تێکەوم، ئەوە بوو خوا دوعاو پاڕانەوەی یوسفی وەرگرت (فاستجاب لە ربە) و گزی و فزی ئەوانی لە یوسف دور خستەوە (فصرف عنە کیدهن). چونکە خوا بیسەرو زانایە، هەم پاڕانەوەی بەندەکانی دەبیسێ و هەم لە رازی دەرونیشیان ئاگایە.

نوکتە: هەر بەو جۆرەی زانیمان و رامانگەیاند ژنی عەزیزی میسر و ژنانی

میسر بۆ گەیشتن بە ئامانجی خۆیان لە هەموو شێوەگەلی جیاجیا کەڵکیان وەرگرت: دەربڕینی عەشق و ئەوین و خۆ بە دەسەوە دان و تەماع وەبەرنان، دوای ئەوە هەڕەشەو گوڕەشە کردن یا بە واتایێ تر تەوەسول بە (شەهوەت) و (زێڕ) و لە پاشان بە (زۆر).

ئەمانە چتگەلێکن کە هەوسار پساوەکان و تاغوتیان لە هەر رۆژگارێکدا پێێ موتەوەسیل بوون، تەنانەت خۆیشمان زۆر جاران دیومانە کە ئەوانە بۆ خۆ بە دەسەوە دانی پیاوانێ، لە سەرەتاوە لە کۆڕێکدا زۆر بە نەرم و نیانی دەجولێنەوە، یارمەتی‌دانێک دێننە پێشەوەو لە ئاخری دا هەر لەو کۆڕەدا دەس دەکەن بە هەڕەشەو گوڕەشە، ئیتر گوێ نادەنە ئەوە کە ئەمە دژ بە یەکتر قسە کردنەو ئەویش هەر لە کۆڕێکدا تا چ رادەیەک ناحەز و ناشیرین و دزێوەو شیاوی وتن نیەو ئەبێتە هۆی دژگۆیی و ئەکەونە بەر لۆمەو سەرکۆنە کردن.

بۆ بەڵگە، گەڕانی ناوێ، چونکە ئەوان ئارمانجیان گەرەکە، وەسیلەو هۆ بۆ ئەوان گرینگ نیە، بە واتایێ تر ئەوانە بۆ گەیشتن بە ئامانج هەموو هۆیەک بە جایز دائەنێن.

* رستەی (یدعوننی الیه): ئەم ژنانە منی بۆ لا بانگ دەکەن و (کیدهن - نەخشەی ئەم ژنانە...) زۆر جوان نیشان ئەداکە دوای دەس و پەڵ برین، ژنە هەوەسبازەکانی میسر، ئەوانیش بە نۆبەی خۆیان سەبارەت بە یوسف چونە مەیدان و یوسفیان بانگ کرد، تەسلیمی ئەوان بێ، یا سەبارەت بە ژنی عەزیزی میسر خۆبدا بە دەسەوە، یوسف دەسی رەدی ناوە،بە سینگی هەموویانەوەو ئەمە خۆی نیشانی ئەوەیە کە ژنی عەزیزی میسر بە تەنیا لەو تاوانەدا بەشدار نەبووە.

لە کاتی تەنگانەدا،بەڵکو لە هەموو کات دا ئینسان و ئەنزان ئەبێ پەنا بە خوا بەرێ، ئەگەر لوتفی خوا نەبێ، هیچ کارێک مەیسەر نابێ، ئەمە پەندو دەرسێکە کە یوسف ئەو ئینسانە پاک و گەورە،خودایی یە، بە ئێمە مانانی فێرکردووە، یوسفە کە

دەڵێ: ئەی پەروەردگارم! ئەگەر گزی و فزی و نەخشەی بەدفەڕانەی ئەوانـەم لێ دور نەخەیتەوە، بۆ لایان دەکێشم، ئەگەر لەم کەندو کۆسپە رزگارم نەکەی، وەکو کەنگەلاشک بە دەم باوە دەڕۆم و با دەمبا و پرۆزەم با دەیبا، ئەمە تۆی پارێزەرو پشتیوانی منی، نەک وزەو تابشت و تەقوای من!

ئەم حاڵەتە : (وابەستەگی بە خوا، خۆ بە هی خوا زانینە، خۆ دانە پاڵ لوتفی خوا، سەرەڕای ئەوەی هێزو خۆڕاگری بێ سنور بە بەندەکانی خوا ئەدا، دەبێتە هۆ بۆ ئەوەی مرۆڤ لە لوتفی خەفی خواکەڵک وەربگرێ، ئەو لوتفەی بەیان ناکرێ و ئەبێ بە عەیان بیبینێ و باوەڕی پێ بێنێ.

٣٦ـ ثُمَّ بَدالَهُمْ مِنْ بَعْدِ ما رَاَوُا الأَياتِ لَيَسْجُنُنَّهُ حَتّىٰ حين.

٣٧ـ وَ دَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيانِ قالَ اَحَدُهُما اِنّى اَرانى اَعْصِرُ خَمْراً و قالَ الْأخَرُ اِنّى اَحْمِلُ فَوْقَ رَاسى خُبْزاً تَأكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبِّئْنا بِتَأويلِهِ اِنّا نَريكَ مِنَ الْمُحْسنين.

٣٨ـ قالَ لا يَأتيكُما طَعامٌ تُرْزَقانِهِ اِلاّ نَبَّأتُكُما بِتَأويلِهِ قَبْلَ اَنْ يَأتِيَكُما ذٰلِكُما مِمّا عَلَّمَنى رَبّى اِنّى تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لا يُؤْمِنُون بِالله وَ هُمْ بِالأَخِرَةِ هُمْ كافِرون.

٣٩ـ وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ اٰبائِء اِبْرٰهيمَ وَ اِسْحٰق و يَعْقُوب ما كانَ لَنا اَنْ نُشْرِكَ بِاللهِ مِنْ شَىء ذٰلِكَ مِنْ فَضْلِ اللهِ عَلَيْنا و عَلىٰ النّاس وَ لٰكِنَّ اَكْثَرَالنّاسِ لا يَشْكُرُون.

واتا:

٣٦ـ دوای ئەوەی نیشانەکانی (پاکی یوسف)یان دی، لێبڕان تـا مـاوەیەک زیندانی بکەن(١).

---

١ ـ مەعلوم بوو لە لای هەموو ئەهلی شار   مـەعسوم و پـاکـە یـوسفی نـازدار
بـەم نـەوعە یـوسف لەگـەڵ غـولامان   ڕۆیشت هـەتا کـو خـرایـە زیـندان
لە شـەوقی نـوری یـوسفی حـەزین   زیـندان بـوو بـە چەشن،بـەهەشتی بـەرین
ئـەو بـەندییانەی کـە لە زیـندان بـوون   هـەموو دڵـخۆش و تـەواو شـادان بـوون

٣٧ـ وە دوو گەنج لەگەڵ ئەو دا چونە زیندان، یەکێکیان وتی: من لە خەونمدا دیتم کە (ترێ بۆ) شەراب دەگوشم، ئەوی تریشیان وتی: من لە خەونمدا دیتم کە نان لەسەر سەرمەو باڵندە لێی دەخۆن، لە واتاکەی ئاگادارمان بکە، چونکە تۆ لە پیاوچاکان ئەزانین (ئەبینین).

٣٨ـ (یوسف) وتی: بەر لەوەی جیرەی خۆراکی ئێوە بێت لە واتای خەون دیتنەکانتان ئاگادارتان دەکەم، ئەمە زانستێکە کە پەروەردگارم فێری کردوم، بەڕاستی من ئایینی نەتەوەیەک کە بڕوایان بە خوا نیەو مونکیری ئاخیرەتن،تەرکم کردووە (شیاوی ئەمە بووم).

٣٨ـ من پەیرەویم لە ئایینی باوانم؛ ئیبراهیم و ئیسحاق و یەعقوب کرد، بۆ ئێمە شیاو نەبوو، هاوبەش بۆ خوا دابنێین، ئەمە فەزلی خوایە لە سەر من و لەسەر خەڵک، بەڵام زۆربەی خەڵک شوکرانە بژێر نین.

راوەت:

قورئان دەفەرمێ: دوای ئەوەی ئەوان نیشانەکانی پاکی یوسفیان دی، لێبڕان کە یوسف تا ماوەیەک (بۆ شوێنەونکێ) بخەنە زیندان، (ثُمَّ بَدالَهُمْ مِنْ بَعْدِ ما رَأَوُا الْآياتِ لَيَسْجُنُنَّهُ حَتّىٰ حين). تەعبیر بە (بدا) کە بە واتای پەیدابوونی بیروڕای تازەیە، نیشان ئەداکە لە بەرا خەیاڵی وایان نەبووە، لەوە دەچێ عەزیزی میسر دوای بیستنی کۆبوونەوەی ژنانی میسر لەماڵی ئەودا، وەهەروەها دوای ئەوەی بۆیان دەرکەوت کەکراسی یوسف لە دواوە، شەقار کراوەو خۆی بە دەس ژنانانەوە نەداوە، وە پاک و بێخەوش و خودایی ماوە، بێ ئابڕوی خێزانی دەنگی دڕاوەوکاسەی بەدنێوی زرینگاوەتەوە، بە خەیاڵ ئاوێکیان بە ئاگری بەدنێوی ژنی عەزیزی میسر داکردبێ، دەسە چەور و چڵکنەکەیان لەسەری یوسف هەڵسوی و ئەم بێ تاوانەیان لە باتی تاوانبار، خستە زیندان. ئەمە نەیەکەمجارەونە دواجاریشە

کە مرۆڤی پاک و چاک و خودایی بە تاوانی بێ تاوانی دەخرێتە بەندو ئازار ئەدرێ.

بەڵێ لە ژینگەیەکی پڕو تەژی لە پیسی و چەپەڵی و دزی و درۆزنی و بوختان و شەڕلاتانی، برەوی فەرمان و قسە بەدەس،ئالودەکانە،کە بە دەم خوڕێنی ئاودا خۆلول دەکەن و قیل قاجی ئەدەنێ، مرۆڤی پاک و چاکی وەکو یوسف کە هاورەنگی ئەوانە نین، ئەبێ بەرکەنار بن، بەڵام تاکەی؟ ئایا بۆ هەمیشە؟ نا نا بۆ هەمیشە وانابێ! وە دوو گەنجیش لەگەڵ ئەودا خرانە زیندان (وَ دَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَیانِ).

دەڵێن: کاتێ مرۆڤ نەتوانێ لە ڕێگای ئاسایی‌یەوە،کارێ بکاو شەڕەی خۆی لە قوڕ دەرهێنێ و دەسی نەگاتە هەواڵ و قسەو باس، ئیحساساتەکانی دیکەی دەکەونە کار، تا ڕێگای ڕووداوی دەوروبەری خۆی بدۆزێتەوەو تێبینی بۆ بکا، دیتن بۆ ئەو جۆرە مرۆڤە،خۆی دەبێتە مەبەستێک.

هەر لەم ڕووەوە بو،ڕۆژێک ئەو دوو گەنجە، کە یەکێکیان چاپەزو ئەوی دیکەیان، ئاشپەز بوو، بە تۆمەتی ئەوەی ویستبوویان شا، دەرماندداو بکەن و ژەهری بدەنێ خرابونە زیندان، هاتنە لای یوسف و ئەو خەونەی دیبوویان بۆ یوسفیان گێڕاوە.

یەکێ لەوانە وتی: من لە خەونمدا دیتم کە ترێ بۆ شەراب دەگوشم! (قالَ اَحَدُهُما اِنِّی اَرانی اَعْصِرُ خَمْراً).

وە دووەمیەکەیش وتی: لە خەونمدا دیتم نان و پێخور لە بان سەرمەو باڵندە لەوە دەخۆن! (و قالَ الأُخَرُ اِنِّی اَحْمِلُ فَوْقَ رَاسْی خُبْزاً تَأکُلُ الطَّیْرُ مِنْهُ). تکایە بۆمان لێک بدەوە، چونکە تۆ لە پیاوچاکان دەبینین و دەزانین.

ئەگەر پرسیار بکرێ کە ئەوانە چلۆنیان زانی یوسف واتای خەو لێک ئەداتەوەو لە پیاوچاکانە. هەندێ لە تەفسیرنووسان فەرمویانە، خۆی ڕایگەیاندوە کە واتای

خەو لێک ئەداتەوە، هەندێ تریش دەڵێن لە سەرو سیمای یوسف دەیانزانی ئەو جوانە گەورەو مەزن و خوداییە، لەسەرەتاوە کە یوسف چووە زیندان، بە خولق و خوی باش و خزمەت کردن بە زیندانیان و دیدەنی کردن لە نەخۆشەکان و بە هەستان و دانیشتن و کردنەوەی گرێ کوێرەو لابردنی کەند و کۆسپی زیندانیان، خەڵکەکە، تێ گەیی کە یوسف پیرۆزەو بەرەکەتی خوایە، ئەوە بوو ئەو دوو لاوە بوغچەی دڵ و دەرونی خۆیان لای ئەو کردەوەو یارمەتیان لەو خواست کە واتای خەونەکەیان بۆ بەیان بکا.

تەعبیر بە (انی اعصر خمراً - شەرابم دەگوشی، یا لەبەر ئەوەیە کە ئەو لە خەودا ترێی بۆ سازدانی شەراب گوشیوە، یا ترێیەک کە لە کۆپەدا گەیبوو، بۆ ساف کردن و دەرهێنانی شەراب،لەوە دەیگوشی، یا ترێکەی گوشیوە، تا شیرەکەی بدا بە شا، بێ ئەوەی بووبێتە شەراب لەو شوێنەی کە ئەو ترێیە،بۆ ئەوە بووە کە ببێتە شەراب، ئەو واژەی بۆ وتراوە[1].

تەعبیر بە (انی ارانی - من دەبینم) یا ئەوە کە دەبوو بڵێ: من لە خەونمدا دیتم - بەناوی حیکایەتی حاڵە، یانێ خۆی لەو دەمەی دا وا خەو دەبینێ فەرز دەکاو ئەم قسە بۆ تەرسیمی ئەو حاڵەتە بەیان دەکا.

---

١ - خەوی بدیایە هەر کەس لە مەحبوس — تەعبیری دەکرد یوسفی مەئیوس

ئەو دوو بەندەیە مەعلوم بوو لایان — هەرکەس ببینێ خەو لە بەندییان

یوسفی کەنعان تەعبیری دەدات — بە گورجی و راستی بۆی بەیان دەکات

ئەو دوو بەندەیە،رۆژێ لە رۆژان — چونە خزمەتی،یوسفی کەنعان

یەکێکیان وتی: بەر لە بەیانی — لە خەودا من دیم،ئەی یاری گیانی

ترێم دەگوشی دەمکرد بە شەراب — تەعبیری چییە؟ پێم بدە جەواب

ئەویشیان وتی: سفرەیەکی نان — لەسەر سەرم بوو لە قەسری رەیان

وەختێکم زانی هێندە قەلەرەش — هەموویان فڕاند کردیان بە بەش بەش

بەڵێ حەزرەتی یوسف وتی: (بە زوویی بەر لەوەی جیرەی خۆراکتان بۆ بێ، لە واتای خەونەکەتان ئاگادار دەکەم (قالَ لا یَأتیکُما طَعامٌ تُرْزَقانِهِ اِلاّ نَبَّأتُکُما بِتَأویلِهِ قَبْلَ اَنْ یَأتِیَکُما). بەو جۆرە دڵنیای کردن کە تیاندەگەیەنێ، ئەو (یوسف) رای‌گەیاند کە ئەم زانست و ئاگاداریە پەروەردگارم فێری کردوم (ذٰلِکُما عَلَّمَنی رَبّی). وە بۆ ئەوەی وا نەزانن کە خوا هەروا رەمەکیانە بێ حسێب و کتێب شتێ بە کەسێ ئەدا، وتی: (اِنّی تَرَکْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لا یُؤْمِنُون بِالله وَ هُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ کافِرون). مەبەست تەرکی بوت‌پەرستانی کەنعان و میسرە، یوسف فەرموی من ئەبێ لەوانە دور بم، چونکە بوت‌پەرستی دژی فیترەتی مرۆڤانی‌یە، تازە من لە نێو خانەدانێکی زانست خاز و خوا بە یەکزانین پەروەردە کراوم. من لە ئایینی باوانم ئیبراهیم و ئیسحاق و یەعقوب پەیرەوی دەکەم (وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ اٰباءِ اِبْرٰهیمَ وَ اِسْحٰق و یَعْقُوب). حەزرەتی یوسف ئیحساقی لە باوان (آباء) داناوە، کەچی یوسف کوڕی یەعقوبەو یەعقوب کوڕی ئیسحاق، کەوابێ (اب بۆ باپیریش بەکار ئەبرێ). شایەد، ئەمە یەکەمجار بووبێ کە یوسف خۆی وا بە زیندانیان ناساندبێ. تا بزانن یوسف زادەی وەحی و پێغەمبەرایەتی‌یە و بێ تاوان کەوتۆتە زیندان، نەک وەکو زیندانیانی دیکە، کە لە رژێمی تاغوتیان دا بوون و خراونەتە بەند.

لە پاشان بۆ تەئکید دەڵێ: (بۆ ئێمە شیاو نیە کە شتێ بکەینە هاوبەش بۆ خوا، چونکە خاندانی ئێمە خانەدانی تەوحیدو خوا بە یەک زانن و لە تۆمی ئیبراهیمی بۆت‌شکێن)(ما کانَ لَنا اَنْ نُشْرِکَ بِاللهِ مِنْ شَیء).

ئەمە فەزلی خوایە، بۆ ئێمە و بۆ گشت بەرەی مرۆڤ (ذٰلِکَ مِنْ فَضْلِ اللهِ عَلَیْنا و عَلَی النّاس). بەڵام بەداخەوە زۆربەی خەڵک شوکرانە بژێر نین و لە رێگای خواو بروا لائەدەن (وَ لٰکِنَّ اَکْثَرَالنّاسِ لا یَشْکُرُون).

۴۰ـ یا صاحِبَیِ السِّجْنِ ءَاَرْبابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَیْرٌ اَمِ الله الْواحِدِ الْقَهّارُ.

٤١ـ مٰا تَعْبُدُونَ مِنْ دوُنِهِ اِلاّٰ اَسْمٰآءً سَمَّیْتُمُوها اَنْتُمْ وَ آباؤکُمْ مٰا اَنْزَلَ اللهُ بِها مِنْ سُلْطانٍ اِنِ الْحُکْمُ اِلاّٰ لِلهِ،اَمَرَ اَلاّٰ تَعْبُدوا اِلاّٰ اِیّٰاهُ ذٰلِکَ الدّینُ الْقَیِّمُ وَ لٰکِنَ اَکْثَرَالنّٰاسِ لا یَعْلَمونَ.

٤٢ـ یٰا صاحِبَیِ السِّجْنِ اَمّٰا اَحَدُکُما فَیَسْقی رَبَّهُ خَمْراً وَ اَمَّا الاُخَرُ فَیُصْلَبُ فَتَأکُلُ الطَّیْرُ مِنْ رَأسِهِ قُضِیَ الأَمْرُ الَّذی فیه تَسْتَفْتِیان.

٤٣ـ وَ قالَ لِلَّذی ظَنَّ اَنَّهُ نٰاجٍ مِنْهُمَا اذْکُرْنی عِنْدَ رَبِّکَ فَاَنْسٰهُ الشَّیْطانُ ذِکْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِی السِّجْنِ بِضْعَ سِنینَ.

واتا:

٤٠ـ ئەی دۆستانی هاوزیندانی من ئایا خوایانی جیاجیا باشترن یا خوای تاکی قەهارو بەدەسەلاّت؟

٤١ـ ئەم مەعبودانەی کە بێجگە لە خوا ئەیپەرستن شتێ بێجگە لە ناوی (بێ ناوەرۆک) نین کە ئێوەو باو باپیرانتان ئەوانەتان بۆ خوا ناو بردوە، خوا هیچ بەڵگەیەکی بۆ ئەوە نازڵ نەکردووە، حوکم و فەرمان تەنیا بۆ خوایە، فەرمانی داوە کە بێجگە لەو کەسێ تر نەپەرستن، ئەمەیە ئایینی بەردەوام، بەڵام زۆربەی خەڵک نازانن.

٤٢ـ ئەی دۆستانی هاوبەندی من! یەکێ لە ئێوە (ئازاد دەکرێ) ئەبێتە ساقی شەراب بۆ پاشاکەی خۆی، وە ئەوی دیکەش لە دار ئەدرێ و باڵندە لە مێشکی سەری دەخۆن، ئەمە کارێکە قەتعی و حەتمی کە لە بارەی ئەوەوە بیروڕاتان لە من ویست.

٤٣ـ وە بە یەکێ لەو دووانە کە ئەیزانی رزگار ئەبێ، وتی: لای پاشاکەت (پاشای میسر) یادم بکە، بەڵام شەیتان یادکردنی ئەوی لای پاشاکە لە بیر ئەو بردەوەو دوا بە دوای ئەوە،چەن ساڵ لە زینداندا مایەوە.

راوت:

حەزرەتی یوسف زیندانی کرد بووە کانونی فێرکردن و بیرکردنەوەو بارهێنان.
کاتێ یوسف بە گێڕانەوەی ئەو باسەی کە لە بەرا باسمان کرد، دڵی ئەو دوو زیندانیەی ئامادە کرد بۆ باوەڕکردن بە تەوحید و خوا بە یەک زانین، جا روی کردە ئەو دووانەو پێی وتن:

ئەی هاوزیندانیانی من! ئایا خوایانێ جیاجیاو مەعبودگەلی پرش و بڵاو و پەراکەندە باشترن یا خوای تاقانەو قەهارو بە دەسەڵات (یٰا صٰاحِبَیِ السِّجْنِ ءَاَرْبٰابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَیْرٌ اَمِ اللهُ الْوٰاحِدُ الْقَهّٰارُ).

وەک ئەوە یوسف دەیەوێ ئەوانە حاڵی بکا کە بۆچ لە خەودا ئازادی ئەبینن، بۆچ مەگەر نازانن کە جیاوازی و نیفاقی نێو خۆتان کە لە شیرک و بوتپەرستی و خێوی جیاجیاوە،سەرچاوە دەگرێ بووەتە هۆکە تاغوتیانی ستەمکار بەسەرتانا زاڵ بن، چونکە لە ژێر ئاڵای خوا بە یەک زانین کۆ نابنەوەو ناچنە نێو پەرژینی پەرستشی (الله واحد القهار) تا بتوانن ئەو زاڵمانە کە بە بێ تاوان ئێوە دەخاتە زیندان، لە نێو کوڕ و کۆمەڵ و وڵاتی خۆتان دوریان بخەنەوەو دەریان بکەن و تەفر و تون بە تونیان بکەن.

ئەوسا یوسف وتی: ئەو مەعبودانەی کە بێجگە لە خوا بۆ خۆتان داناوە، بێجگە لە ناوگەلی بێ ناوەرۆک چتێ تر نین کە باو باپیرانتان و خۆتان بە دەسی خۆتان ئەوانەتان ساز داوە (مٰا تَعْبُدُونَ مِنْ دوُنِهِ اِلاّٰ اَسْمٰآءً سَمَّیْتُمُوهٰا اَنْتُمْ وَ آبٰاؤُکُمْ). ئەمەش بزانن حکومەت تەنیا بۆ خوایە (ان الْحُکْمُ الاّٰ اللـه)، جا کەوابێ نابێ لە راست تاغوت و بوت و فیرعەونەکانی میسر، سەر بچەمێننەوەو خوا فەرمانی داوە کە بێجگە لەو عبادەت بۆکەسێ تر نەکەن (اَمَرَ اَلاّٰ تَعْبُدُوا اِلاّٰ اِیّٰاهُ). ئەمە دینی بەڕاستی و

بێ خوارو خێچی یە (ذٰلِکَ الدِّینُ الْقَیِّمُ) - یانێ خوا بە یەک زانین لە هەموو لانێک، لە عبادەت دا، لە حکومەت، لە کۆڕو کۆمەڵدا، لە فەرهەنگ و فێر کردن و بارهێناندا، لە هەستان و دانیشتندا، لە هەموو چت دا ئایینی راست و خۆڕاگرو بەردەوامی خودایی یە.

بەڵام چ سود کە زۆربەی خەڵک بێ ئاگان و نازانن(وَ لٰکِنَ اَکْثَرَالنَّاسِ لا یَعْلَمونَ).

یوسف دوای رێنوێنی ئەو دوو زیندانی یەو بانگکردنیان بۆ خوا بە یەک زانین، واتای خەون دیتنەکەی بۆ لێکدانەوەو دەرەتانی پەیا کرد، وەکەژێ زۆر باشی لە بابەت خواناسی و ملەبە ملانێ کردن لەگەڵ ستەمکاران و تاغوتیان بەوان فێر کردو رێگای بەوان نیشان دا.

٤٤ـ وَ قالَ الْمَلِکُ اِنِّی اَریٰ سَبْعَ بَقراتٍ سِمانٍ یَأْکُلُهُنَّ سَبْعُ عِجافٌ و سَبْعَ سُنْبُلٰاتٍ خُضْرٍ و اُخَرَ یابِساتٍ یَا اَیُّهَاالْمَلَأُ اَفْتُونی فِی رُءْیَایَ اِنْ کُنْتُمْ لِلرُّءْیا تَعْبُرُونَ.

٤٥ـ قالوا اَضْغَاثُ اَحْلاَمٍ وَ ما نَحْنُ بِتَأْویل الأَحْلاٰمِ بِعَالِمین.

٤٦ـ وَ قالَ الَّذی نَجا مِنْهُما وَادّکَرَ بَعْدَ اُمَّةٍ اَنَا اُنَبِئُکُمْ بِتَأْوِیلِهِ فَاَرْسِلوُن.

٤٧ـ یُوسُفُ اَیُّهَا الصِّدیقُ اَفْتِنا فی سَبْعِ بَقَراتٍ سِمانٍ یَأکُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجٰافٌ و سَبْعِ سُنْبُلاتٍ خُضْرٍ و اُخَرَ یا بِساتٍ لَعَلّی اَرْجِعُ اِلی النّٰاسِ لَعَلَّهُمْ یَعْلَمُون.

٤٨ـ قالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنینَ دَاباً فَما حَصَدْتُمْ فَذَرُوُهُ فی سُنْبُلِهِ اِلاّٰ قَلیلاً مِمّٰا تأکُلُون.

٤٩ـ ثُمَّ یَاتی مِنْ بَعْدِ ذٰلِکَ سَبْعٌ شِدادٌ یَاکُلْنَ ما قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ اِلاّٰ قَلیلاً مِمّٰا تُحْصِنون.

٥٠ـ ثُمَّ یأتی مِنْ بَعْدِ ذٰلِکَ عامٌ فِیهِ یُغٰاثُ النّٰاسُ و فیه یَعْصِرونَ.

واتا:

[٤٤]ـ پاشا وتی: لە خەونمدا دیتم حەوت گای لەڕو لاواز حەوت گای قەڵەویان دەخواردو گولەگەنمی سەوز حەوت گوڵی ویشک (کە گوڵە ویشکەکان خۆیان لە

گوڵە سەوزەکان ئالاندو ئەوانیان لە نێو برد) ئەی تاقمی ئەشراف! لە بارەی ئەم خەون دیتنەی منەوە،بیروڕای خۆتانم بۆ دەربخەن، ئەگەر ئەتوانن خەون لێک بدەنەوە.

٤٥ـ وتیان: خەونی هاتەران و پاتەرانەو ئێمە بە لێک دانەوەی خەونی وا ئاگادار وەزانا نین!

٤٦ـ وە ئەوکەسەی وا لە زیندان رزگار بوو (لەو دووانەی لەگەڵ یوسفدا لە بەند دابوون) دوای ماوەیەک هاتەوە بیری، وتی: من واتای ئەو خەونەتان پێ دەڵێم بمنێرنە (دوای ئەو لاوە بەند کراوە).

٤٧ـ یوسف ! ئەی راستبێژ لە بابەت ئەم خەونەوە،پێم بڵێ کە حەوت گای لەڕو لاواز، حەوت گای قەڵەویان دەخوارد،وەحەوت گوڵە گەنمی سەوز حەوت گوڵی ویشک (کەگوڵە سەوزەکانیان لە نێو خۆیان گرت و لەناویان بردن) تا بگەڕێمە لای خەڵک و ئەوانە ئاگاداربن.

٤٨ـ (یوسف) وتی: حەوت ساڵ باش کشت و کاڵ دەکەن، وە ئەوەی دوریتانەوە، بێجگە لەوەی کە هەندێکی بۆ خواردن دائەنێن، ئەوی تر بە گوڵەکەوە هەڵگرن (و ئازوخەی بکەن).

٤٩ـ دوای ئەوەی حەوت ساڵ ویشکە ساڵ و قات و قڕی ئەبێ، جا ئەوەی کە ئازوخەتان کردووە، دەیخۆن،مەگەر ئەوەی (کە بۆ چاندن) ئازوخەی دەکەن.

٥٠ـ لەپاشان ساڵێ دێ کە تەڕەساڵ دەبێ و باران زۆر دەبارێ یا گیا دەڕوێ یا خەڵک لە قات و قڕی رزگار دەبن و دەکەونە فەرعانە، وەئەم فەرعانە دەبێتە بەشی خەڵک، وە لەو ساڵەدا خەڵک شیرە (وە میوەو تۆمی ڕۆندار) دەگرن.

راوت:

بلێ دوای ئەوەی دەربارِیانی (ولید بن ریان) کە عەزیزی میسریش وەزیری بوو، نەیانتوانی واتای خەتەکەی لێک بدەنەوە، ساقیشا کە ماوەیەک بوو لە زیندان هاتبووە دەرێ، کاتێ گوێی لەو قسەو باسانە بوو،لە پڕ کەوتە یادی یوسف و رای‌گەیاند کە یوسف زۆر باش واتای خەون لێک ئەداتەوە، ئیجازەی بدەن تا بچم وەواتای خەونەکەتان بۆ بێنمەوە.

ئیجازەیاندا و چووە زیندان لای یوسف و عەرزی کرد، خەونێ وا هەیە، واتاکەی چییە؟ حەزرەتی یوسفیش بێ داواکردنی پاداشێ،واتای خەونەکەی بۆ لێک دایەوەو فەرموی: حەوت ساڵ تەڕە ساڵ ئەبێ، زۆر بکۆشن،وەکشت و کاڵی زۆر بکەن، بەڵام بێجگە لەوە دەیخۆن، ئەوی تر بە گوڵەکانەوە،ئازوخە بکەن، چونکە دوای ئەو حەوت ساڵە، حەوت ساڵ قات و قڕی ئەبێ و لەو ئازوخەکەڵک وەربگرن تا خەڵکەکەبرسی نەبن (قالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَاباً فَما حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فی سُنْبُلِهِ اِلاّ قَلیلاً مِمّا تَأكُلُون. ثُمَّ یَاتی مِنْ بَعْدِ ذٰلِکَ سَبْعٌ شِدادٌ یَاکُلْنَ ما قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ اِلاّ قَلیلاً مِمّا تُحْصِنُون)، (دأب): هەم بە واتای بەردەوام بوونی بزوتنە،کە جوت بەندە بەردەوام خەریکی کاری کشت و کاڵە، هەم بە واتای کۆشش و تێکۆشان و ماندوبوونە، (داب و دئوب): زۆر تێکۆشان و خۆ ماندو کردن،بۆ بەدەس هێنانی بەرهەمی زۆرتر.

نوکتە: واتایێ کە یوسف بۆ ئەو خەونە لەبەر چاوی گرت، چەن بە رێگاو جێگا بوو (گا) لە ئەفسانەی کۆندا (گوڵەگەنمی ساڵە) قەڵەو بوون نیشانەی زۆری خەلەو خەرمان و نیعمەتە، لەڕو لاوازی نیشانەی ویشکە ساڵی و قات و قڕی‌یە، هێرشی گا لەڕەکان بۆ گا قەڵەوەکان نیشانەی ئەوەیە کە ئەبێ لەم حەوت ساڵەدا لە ئازوخەی ساڵە بەروەکان کەڵک وەربگیردرێ.

تێک ئالاْنی حەوت گوڵی ویشک لە حەوت گوڵەگەنمی سەوز و شین و تەڕو ناسک،نیشانەیێ ترە، بۆ ئەو دوو دەورە تەڕەساڵی و زۆری نـیعمەت و ویشکـە ساڵی و قات و قڕیە،کە یوسف وتی: ئەبێ دەخڵ و دانەکە،بە خۆشەوگوڵەوە ئەنبارو ئازوخە بکرێن تا فاسد نەبن و بۆ حەوت ساڵ راگرتن دەوام بێنن.

ئەمەکە (گالەڕ)وگوڵەگەنمە ویشکەکان حەوت بوون نیشانەی ئەوەیەکە دوای حەوت ساڵ، تەڕەساڵی پەیدا ئەبێ و نابێ تۆمی چاندن بخورێ، بەڵکو ئەبێ بۆ چاندن، رابگیردرێ، ئەمە نیشان ئەداکە حەزرەتی یوسف تەنیا خەون لێکدەرێکی ئاسایی نەبووە، بەڵکو خوا پێداوێک بووە،کە توانـیویەتی لە سـوچی زیـندانـدا رێبەری بکاو خەڵک تەنانەت لە کارو باری ئابوریدا،رێنوێنی بکاو چەن گەلاڵەی چەن مادەیی،بۆ پانزە ساڵ نیشان خەڵک بدا، ئەو بەرنامەی کە حەزرەتی یوسف دایڕشت، بووە هۆی رزگاری خەڵکی میسرو ئەو ناوە، وە شاو ستەمکاران پاتەختیان لەقی،وەیوسفیش لە بەند رزگار بو،وەخۆی بووە،رێبەری بەڕێوەبەری ئەوکارانە.

جارێکی تر ئەم چریکە جوانە ئەم پەندو دەرسەمان پێ ئەداکە هێزی خوا زۆر لەوە زۆرترە کە دێ بە بیری ئێمەماندا، ئەوە خوایە لە خەون دیتنێکەوە بە هـۆی جەبارانەوە، هەم گەل و هۆزی لە قات و قڕی رزگار دەکاو هەم بـەندەی پـاک و بێخەوشی خۆی یوسف دەخاتە روو، ئەبێ شا خەونێ وا ببینێ و ساقیەکەی لەو دەمەدا حازر بێ و بکەویتە بیر خەون دیتنەکەی،خۆی لە زینداندا و سەرەنجام ئەو کارەساتە گەورە رووبدا، هەر خودایە، خۆی کارسازی کارو بارە، جا لەبەر ئەوە هەر دەبێ روو بکەینە قاپی خواو هەر ئەو بپەرستین و هەر لەویش بۆ سەرکەوتن یارمەتی بخوازین.

لەم سوورەتە،بە خەون دیتنی یوسف، هی زیندانیان و خەون دیـتنی پـاشای

میسر (ولید بن ریان) ئیشارە کراوە، ئەمە خۆی نیشانەی ئەوەیە کە لەو سەردەمەدا خەڵک زۆریان گرینگی بە خەون دیتن داوە، واتا کردنی خەون دیتن لە زانستی باوی رۆژ بووە، هەر بۆیە یوسف پێغەمبەریش لەو زانستە زۆر شارەزا بووە، کە خۆی،وەک کشگیری و موعجیزەیەک،بۆ ئەو بووە، لە کاتی داماوی زانایاندا رازی خەونی شای دەرخستووە، تا خەڵک تێبگەن کە ئەو زانستەش سەرچاوەی ئیلاهی بۆ هەیە، نەک ئینسانی و ئەنزانی.

٥١ـ وَ قالَ الْمَلِکُ ائْتُونی بِهِ فَلَمّا جاءَهُ الرَّسُولُ قالَ ارْجِعْ اِلیٰ رَبِّکَ فَسْئَلْهُ ما بالُ النِّسْوَةِ اللاّتی قَطَّعْنَ اَیْدِیَهُنَّ اِنَّ رَبّی بِکَیْدِهِنَّ عَلیمٌ.

٥٢ـ قالَ ما خَطْبُکُنَّ اِذْ راوَدْتُنَّ یُوسُفَ عَنْ نَفْسِهِ قُلْنَ حاشَ لله ما عَلِمْنا عَلَیْهِ مِنْ سُوءٍ قالَتِ امْرَاَتُ الْعَزیزِ الْاٰنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ اَنا راوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ وَ اِنَّهُ لَمِنَ الصّادقین.

٥٣ـ ذٰلِکَ لِیَعْلَمَ اَنّی لَمْ اَخُنْهُ بِالْغَیْبِ وَ اَنَّ الله لا یَهْدِی کَیْدَ الْخائنینَ.

٥٤ـ وَ ما اُبَرِّئُ نَفْسی اِنَّ النَّفْسَ لَاَمّارَةٌ بِالسُّوءِ اِلاّ ما رَحِمَ رَبّی اِنَّ رَبّی غَفُورٌ رَحیمٌ.

واتا:

٥١ـ پاشا وتی: ئەو (یوسف) بێنە لای من، بەڵام کاتێ راسپاردەی ئەو هاتە لای ئەو (یوسف) وتی: بڕۆوە لای خاوەنەکەت و لێی بپرسە، ئەوە چلۆن بوو، کە ژنانی میسر دەس و پلی خۆیان بڕی؟ بەڕاستی پەروەردگارم بە گزی و فزی ئەوان زاناو ئاگایە.

٥٢ـ (شا ئەوانی بانگ کردو) وتی: ئەوە چ بوو کە یوسفتان بانگ کردە لای خۆتان (بۆم بگێڕنەوە)، ئەوانیش وتیان: پاک و بێخەوشی بۆ خوایە، ئێمە هیچ خراپەیەکمان لەو (یوسف) نەدی (لەو دەمەدا)، ژنی عەزیزی میسر وتی: ئێستا

حەق و راستی دەرکەوت، ئەوە من بووم کە ئەوم بۆ لای خۆم بانگ کرد، چونکە بەڕاستی ئەو (یوسف) لە راستبێژانە.

۵۳ـ ئەم قسەم لەبەر ئەوە گوت، تا بزانێ من لە پاشملە خەیانەتم بەو نەکردووەو خواگزی و فزی خائینان ڕێبەری ناکا.

۵۴ـ من خۆم تەبرەئەو بەری ناکەم، چونکە بەڕاستی نەفس (ی سەرکێش) بە خراپەو بەدفەڕی فەرمان،زۆر ئەدا، مەگەر ئەوەی پەروەردگارم روحم بکا، چونکە بەڕاستی پەروەردگارم غەفور و رەحیمە.

خەون لێکدانەوەی یوسف سەرنجی شاو دەربارییانی بۆ لای خۆی راکێشا، شا تێ گەیی لە زیندان، یەکێ نەناسیاو بێ چاوەڕوانی و داواکردنی چتێ، خەونەکەی لێکداوەتەوەو رێگا چارەیشی نیشان داوە، شا تێ گەیی کە ئەوە غولامێکی زیندانی نیە، بەڵکو مرۆڤێکی شیاوە کە بە گزی و فزی خراوەتە زیندان، ئەوە بوو شەوقی دیداری ئەوی پەیدا کرد، بەڵام جۆرێ کە غولوری شایی نەشکێ، جا لەبەر ئەوە خۆی نەچووە دیداری یوسف، بەڵکو دەستوری دا یوسف بانگکەنە لای و (وَ قالَ الْمَلِکُ ائْتُونی بِهِ).

بەڵام کاتێ راسپاردەکە،چووە لای یوسف، یوسف بێ ئەوەی خۆی بزر بکا کە ماوەیەکی زۆر لە چاڵی رەشی زیندان دابووە،کە سروەی ئازادی هاتە بەرلوتی، وەڵامی مەنفی بە راسپاردەی شا داوەو وتی: من لە بەند نایەمە دەرێ، تا بچێتە لای شاو لەو بپرسێ، ئەو ژنانە لەکۆشکی عەزیزی میسر (وەزیری تۆ) بۆچی دەست و پەلی خۆیان بڕی؟ (فَلَمّا جاءَهُ الرَّسوُلُ قالَ ارْجِعْ اِلیٰ رَبِّکَ فَسْئَلْهُ ما بالُ النِّسْوَةِ اللاّتی قَطَّعْنَ اَیْدِیَهُنَّ) - یوسف نەیدەویست بە سادەیی لە زیندان بێتە دەرێ و نەنگی بەخشینی شا، قەبوڵ بکا، ئەو نەیدەویست بە وێنەی تاوانبار یا تۆمەت لێدراو،کە بەر عەفوی شا کەوتبێ بژی، ئەو دەیەویست کە ئەبێ لە سەرەتاوە لە

بابەت هۆی زیندانی کردنی ئەو بکۆڵدرێتەوە، تا پاکی و بێ‌تاوانی ئەم بە تەواوی روون بێتەوەو دەرکەوێ. جا دوای بەربوون،سەر بڵیندانە لە زیندان بێتە دەرێ. وە هەروا لە زیمندا ناپاکی مەکۆی حکومەتی میسریش بۆ خەڵک دەربکەوێ کە لەماڵی وەزیرەکەیدا چ دەبورێ؟

بەڵێ یوسف بۆ شەرەف و ئابڕوی خۆی گرینگی‌یەکی زۆرتری ئەدا تا ئازادبوون لە زیندان، ئەمەیە رێگای ئازاد،پیاوانی رێگای خواو چاک و باش و مرۆڤانی و ئینسانی[1].

یوسف ئەونە گەورەیی نیشان دا تەنانەت ناوی ژنی عەزیزی میسری نەبرد کە تاوانباری ئەسڵی بوو، کە ئەوی خستە زیندان، بەڵکو بە گشتی بە تاقمێ لە ژنانی میسر ئیشارەی کرد.

لە پاشان فەرموی ئەگەر خەڵک یا دام و دەزگای شایش نەخشەی زیندانی بوونی من نەزانن، پەروەردگارم لەگزی و فزی ئەوانە ئاگاو زانایە (اِنَّ رَبّی بِکَیْدِهِنَّ عَلیمٌ). جا کاتێ راسپاردەی شاگەڕاوەو پێشنیارەکەی یوسفی راگەیاند، ئەو پێشنیارە ئەونە بەرزو تەرز بوو، زۆرتر شوێنی لەسەر شا داناو زیاتر عەزەمەتی یوسفی بۆ دەرکەوت، ئەوە بوو، ناردی ژنەکانیان هێناو روی تێ‌کردن و وتی بڵێن: بزانم کاتێ یوسفتان بانگ کرد چ بوو؟ چ روی دا؟ (قالَ ما خَطْبُکُنَّ اِذْ راوَدْتُنَّ یُوسُفَ عَنْ نَفْسِهِ). راستبێژن تا راستی دەرکەوێ،ئایا تاوان و خەوش و چاونە زێری لەو ئەبینن؟!

وەک ئەوە وێژدانیان لە خەو راچەنی و وێکرا دیانیان بە پاکی و بێ‌تاوانی و بێخەوشی،یوسفدا ناو وتیان: (قُلْنَ حاشَ لله ما عَلِمْنا عَلَیْهِ مِنْ سُوءٍ).

ئاگریش لە دەرونی ژنی عەزیزی میسر بەر بوو، لە پڕ تەقیەوەو هاواری کرد

١ـ ئەگەر نەشخوێنێ کەڵەبابە سور رۆژ دەبێتەوە، بڵاو دەکا نور

ئێستا حەق ئاشکرا بوو، بەڕاستی ئەو بێ تاوانەو من تاوانبارم، چون من ئەوم بانگ کرد (قالَتِ امْرَاَتُ الْعَزیزِ الأنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ اَنا راوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ وَ اِنَّهُ لَمِنَ الصّادقین)[1]. ژنی عەزیزی میسر هەروا رایگەیاند کە ئەم ئیقرار کردنەم لەبەر ئەوەیە کە یوسف بزانێ لە غیابی ئەودا خەیانەتم بەو نەکردوە (ذٰلِکَ لِیَعْلَمَ اَنّی لَمْ اَخُنْهُ بِالْغَیْبِ. چونکە تێ گەییم کە خواگزی و فزی خائینان ڕێنوێنی ناکا (وَ اَنَّ الله لا یَهْدِی کَیْدَ الْخائنینَ). بەڕاستی کە ئەم رستە قسەی ژنی عەزیزی میسرە، هەروەکو زاهیری عبارەتەکەش وایە، ئەو بە دوو دەلیل ئیقراری بە بێ تاوانی یوسف کردووە:

١ـ ویژدانی یا ئۆگر بوونی بە یوسف! ئیجازەی پێ نەداوە لەوە زیاتر حەق بشارێتەوەو لە غیابی ئەو دا بەم جووانە خەیانەت بکا[2].

٢ـ بە رابوردنی رۆژگار، دەرسی وەرگرتووەو ئەوەی بۆ روون بووەتەوە کە خوا پشتیوانی پاکان و چاکانەو قەت لە خائنان پشتیوانی ناکا، ئەوە بوو دیانی بە بێ گوناحی یوسف داناو خۆی بە تاوانبار دانا.

ژنی عەزیزی میسر درێژەی بە قسەکانی داو وتی: (من قەت نەفسی سەرکێشی

---

١ - دەرزی لە قاچ و قولی خۆت راکە ... ئەوکاتە شوژن بە پێی من داکە
زستان بەسەر چوو بەفر توواوە ... رو رەشی هەموو بۆ رەژی ماوە
هەموو کەس دەکا بەم پەندە بروا ... هەرچی با هێنای هەر بە بادە دەروا
کێ بێتو نەکا بەرگری لە خۆی ... بەڵام کەس خەتا ناگرێتە ئەستۆی

دیاری مەهاباد

٢ - خۆت لێ ون نەبێ هۆشت نەتاسێ ... پیاو دۆست و دوژمن دەبێ بناسێ
نەخۆش باوەڕ بە، نەبێ باوەڕ بە ... نە تێ هەڵقورتێ نە کوێرو کەڕ بە
لای ژیر و زانا هیچیان پە سەند نین ... گوێ بۆ بیستنەو چاویش بۆ بینین
هاتەوە بیرم پەندێکی زەریف ... ئەم چاوە لێل بێ، نەبینێ حەریف

دیاری مەهاباد

خۆم بەری ناکەم، چونکە دەزانم ئەم نەفسی ئەمارە بە خراپە و بەدفەڕی فەرمان ئەدا (وَ مٰا أُبَرِّئُ نَفْسِي اِنَّ النَّفْسَ لَاَمّٰارَةٌ بِـالسُّوءِ)، مەگەر ئەوەی کە پـەروەردگارم روحم بکاو بە یارمەتی ئەو بپارێزرێم (اِلاّٰ ما رَحِمَ رَبِّی)و لە راست ئەم تاوانـەدا چاوەڕوانی لیبوردن و بەخشینم هەیە، چونکە پەروەردگارم غەفورو رەحیمە (اِنَّ رَبِّی غَفُوٌّ رَحیمٌ).

هەندێ لە تەفسیر نووسان ئەم دوو ئایەتی ۵۳و ۵۴ بە قسەی حەزرەتی یوسف دائەنێن و نووسیویانە کە ئەم دوو ئایەتە لە راستیدا درێژەی پەیامێکە کە یوسف بە هۆی راسپاردەی شاوە بەوی راگەیاندو ماناکەی بەمجۆرەیە:

(من ئەگەر دەڵێم لە ژنانی میسر بکۆڵدرێتەوە، لەبەر ئەوەیە کە شا (یا عەزیزی میسر:وەزیرەکەی) بزانن کە من لە غیابیدا لە بابەت ژنەکـەیەوە، سـەبارەت بـەو خەیانەتم نەکردووەو خواگزی خائینان رێنوێنی ناکا، من خۆیشم تەبرەئەو بەری ناکەم، چونکە نەفسی سەرکێش بە خراپەکردن فەرمان بە مرۆڤ ئەدا، مەگەر ئەوەی کە خوا روحم بکاو مرۆڤ بپارێزێ، چونکە هەر خوایە غەفورو رەحیم[1].

لەوە دەچێ هۆی ئەم تەفسیرکردنە کە دژی زاهیرە، ئەمە بێ کە ئـەو تـەفسیر نووسانە، نەیانویستووە،ئەو ئەندازە زانست و مەعریفەت بۆ ژنی عەزیزی میسر دابنێن کە ئەو بە دەنگی پڕ سۆز کە نیشانەی تەمێ بوون و بێداری بێ،قسەی کردبێ.

کەچی دور نیە، مرۆڤ کاتێ لە ژیاندا سەری لە بەرد ئەدرێ و توشی کەندو

---

۱ - کەسێ خۆی لە لا گەورەو گرانە / نـەچێتە پـێستی خـەڵکەوە جـوانـە
کـەسێ ئـاکـاری پـەسەند و چا بـێ / حـورمەتی خـەڵکی دەبـێ لە لا بـێ
عەیب و عـاری خۆی بـنێتە بـەرچاو / خەڵکی بە سوک و چـروک نـەبا نـاو
مـریشک خـوێندی سـەری بـبڕە زو / دەڵـێن: تـێک دەدا بـەینی ژن و شـو

دیاری مەهاباد

کۆسپ و توشی دی، جۆرێ بێداری لەگەڵ هەست بە تاوان و شـەرمەساری لە وجودیدا پەیدا بێ، بە تایبەت زۆر بیندراوە، کە تـێشکان لە عـەشقی مـەجازیدا دەربیجەیەک بۆ ئینسان و ئەنزان کە عەشقی حەقیقی (عەشق بە پەروەردگار) بڕوا کراوەتەوە! بە واتای رەوانکاوانی ئەمرۆ، ئەو ئارەزووە،سەختە سەرکوت کـراوە (تـەصعید و بـەرز) ئـەبێتەوەو بـێ ئـەوەی تـیا بـچێ لە بـیچمێکی دیکـەدا ئەدرەوشێتەوەو خۆ ئەنوێنێ.

تازە پێوەند دانی ئەم دوو ئـایەتە بـە حـەزرەتی یـوسف زۆر دورەو لەگـەڵ مەحەکی وێژاوەری و ویژەوانیدا نایەتەوە، چونکە:

١ـ «ذلک» کە لە سەرەتای ئایەتەکەوە،هاتوە لە راستیدا بە نێوی هۆ ناو براوە، هۆ بۆ قسەکەی پێشەوە،کە قسەی ژنی عەزیزی میسرە، وە لکانی ئەم قسە بە زمانی یوسفەوە کە لە ئایەتی پێشودا فاسیلەی زۆرکەوتوتە نێوانیان، زۆر دور و عەجیبە.

٢ـ ئەگەر ئەم دوو ئایەتە بە مانای قسەی یوسف بێ جۆرێ دژی و تەنافور لە نێوان ئەوەدا پەیدا ئەبێ، چونکە یوسف لە لایەکەوە فەرمویەتی: هیچ خەیانەتێکم بە عەزیزی میسر نەکردووەو لە لایەکی ترەوە بڵێ: من خۆم بەری ناکەم، چونکە نەفسی سەرکێش بە خراپەو بەدفەڕی فەرمانم پێ ئەدا، ئەم جۆرە قسە،کەسێ دەیکا کە هەڵەو تاوانی هەرچەندە چکۆلەش بێ،لێی رودابێ، کەچی یوسف هەڵەو تاوانی نەبووە.

٣ـ ئەگەر مەبەستیش ئەوە بێ کە عەزیزی میسر بزانێ کە ئەو بێ تاوانە، ئەو لە سەرەتاوە دوای شایەدی ئەو شایەدە،زانی کە یوسف بێ تاوانەو گزی و فزی لە بن سەر زلێخا دایەو پێی وت: داوای لێبوردن لە تـاوانت بکـە، کـە وابـوو جـووان دەرکەوت کە ئەمانە قسەی ژنی عەزیزی میسرەو بێدار بوتەوەو ئیقراری بە تاوانی خۆی و بێ تاوانی یوسف کردووە.

لەم چریکەدا زانیمان کە سەرەنجام تاوانبار ئیقراری بە تاوانی خۆی و بێ تاوانی یوسف کرد، ئەمە نیشانەی تەقواو پاکی و بێخەوشی یوسفەو ئەمە واتای ئەم ئایەتەیە،کە خوا فەرمویەتی : (و من یتق الله یجعل له مخرجاً و یرزقه من حیث لا یحیسب) - هەرکەس بە تەقواو خۆپارێزبێ، خوا رێگە چارەی ئەداو لە شوێنێکەوە کە بیری بە لایدا ناچێ رسق و رۆزی پێ ئەدا.

تۆ پاک و چاک و عال و ساڵ بە، خوا پشتیوانیت لێ دەکا

زانایانی خوو ئاکار بۆ نەفس و نەوسی بەرەی مرۆڤ بە سێ پلە ئیشارەیان کردووە کە قورئان دەڵێ:

١ـ نفس امارة: یا نەفسی سەرکێش کە بە خراپەو بەدفەڕی فەرمان ئەدا، ئەمە لە کاتێکدایە،کە ئەقڵ و ئیمان نەتوانن نەفسی سەرکێش رام بکەن.

٢ـنفس لوامە: کە مرۆڤ دوای فێر بوونو بارهاتن بەرەو چاکە دەگاتە ئەو پلە، لە کردەی خۆی پەشیمان بێتەوەو بە ئاوی تۆبە تاوانی خۆی بشواتەوەو ئەقڵ و ئیمانی زاڵ بێ بەسەر نەفسیدا.

خوا لە سوورەتی قیامەتدا سوێندی بەمە خواردوە (لا اقسم بیوم القیامةولا اقسم بالنفس اللوامە)

٣ـ نفس مطمئنة: کە دوای پاکی و چاکی و فێربوون و بارهاتنی تەواو بەرەو چاکە، مروڤ بەم پلە دەگا و نەفسی سەرکێش باشاری ئەقڵ و ئیمان ناکاو رامدەبێ، ئەوەیە،کە قورئان دەڵێ: (یا ایها النفس المطئنة ارجعی الی ربک راضیة،فادخلی فی عبادی وادخلی جنتی) - ئەی نەفسی موتمەئینە و ئارام،بگەڕێوە بۆ لای پەروەردگارت،کە هەم تۆ لەو خوشنودبی و هەم ئەو لە تۆ، بچۆرە نێو جەرگەی

بەندەکانی تایبەتی خواو بچۆرە بەهەشتی خوا.

٥٥ـ وَ قالَ الْمَلِکُ ائْتُونی بِهِ اَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسی فَلَمَّا کَلَّمَهُ قالَ اِنَّکَ الْیَوْمَ لَدَیْنا مَکینٌ امینٌ.

٥٦ـ قالَ اجْعَلْنی عَلیٰ خَزآئنِ الأَرْضِ اِنّی حَفیظٌ عَلیمٌ.

٥٧ـ وَ کَذٰلِکَ مَکَّنّا لِیوسُفَ فی الأَرْضِ یَتَبَوَّأُ مِنْها حَیْثُ یَشآء نُصیبُ بِرَحْمَتِنا مَنْ نَشآءُ و لا نَضیعُ اَجرَ الْمُحِسنین.

٥٨ـ وَ لَاَجْرُ الآخِرَةِ خَیْرٌ لِلَّذینَ اَمَنُوا و کانوا یَتَّقُوْن.

واتا:

٥٥ـ پاشای (میسر) وتی: ئەو (یوسف) بێنە لای من تا بیکەمە تایبەتی خۆم، جا کاتێ (یوسف‌یان هێنایە،لای ئەو) وەقسەی لەگەڵ کرد، پاشا پەی بە ژیری و بیروردی ئەو برد (پێی وت: تۆ لەمڕۆوە، پلەت بەرزەو جێی دڵنیایی).

٥٦ـ (یوسف) وتی: بمکە سەرپەرستی گەنجینەی سەر زەوی (میسر) کە راگرو ئاگام.

٥٧ـ ئا بەمجۆرە یوسفمان لەسەر زەوی (میسر) راگرت و هەر جۆرێ کە دەیویست مەنزڵی ئەگرت (و تەسەروفی ئەکرد)، ئێمە رەحمەتی خۆمان بە هەرکەس کە بمانەوێ (و بە شیاویشی بزانین) پێی ئەبەخشین و پاداشی چاکان زایە ناکەین.

٥٨ـ وە پاداشی رۆژی بەرێ، بۆ ئەوانەیکە بڕوایان هێناوە، وە خۆپارێزن باشترە.

راوەت و راڤە کردن:

حەزرەتی یوسف دەبێتە گەنجینەوانی وڵاتی میسر.

دەڵێن: کاتێ نوێنەری پاشای میسر چووە زیندان، بە حەزرەتی یوسفی وت: شا

ڕێزی بۆت هەیەو لەسەر قسەی تۆ ژنانی میسری بانگ کرد و دوای لێکۆڵینەوە، هەموو تێکڕا لەسەر پاک و بێ تاوانی تۆ شایەدیان دا، ئێستا شا منی ناردووە کە بڕۆنە دەربار، حەزرەتی یوسف رابو و چووە لای شاو پێکەوە، دەسیان بە قسەکرد، کاتێ شاگوێی لە قسە بەکاکڵ و تەژی لە واتای ورد وردی یوسف گرت، زیاتر بە زانایی و کارزانی و دلسۆزی و زانین و وشیاری و دوا ڕۆژ بینی یوسف بـڕوای پەیدا کرد، بە جۆرێکی وا ئۆگری یوسف بوو و باوەری پێ پەیدا کرد، پێی وت لەمڕۆکەوە ئیتر تۆ هەمەکارەی ئێرەی، هەر خۆت خاوەن دەسەڵاتی و هەر جۆر پێشت باشە وا ڕەفتار بکەو بۆ دابین کردنی پێ بژیوی خەڵک و چاک کردنی باری ئابوری وڵات بکۆشە (فَلَمَّا كَلَّمَهُ قالَ اِنَّکَ الْيَوْمَ لَدَيْنا مَكينٌ امينٌ). وتی: تۆ هەمەکەرە بە، چونکە بەو جۆرەی تۆ واتای خەون دیتنەکەمت واتا کرد و تێبینی دوارۆژت کرد، لێکتدایەوە، هەر تۆ ئەتوانی باری ئابوری دوا ڕۆژی وڵات بە چاکی چاک بکەی و بە چاکی وڵات هەڵسوڕێنی، یوسفیش فەرموی بمکەرە گـەنجینەوانـی وڵات، چونکە زاناو کاردان و ئاگام (قالَ اجْعَلْنی عَلیٰ خَزآئنِ الْأَرْضِ اِنّـی حَـفیظٌ عَليمٌ). یوسف دەیزانی هۆی کەندو کۆسپ لە میسر دا زوڵم و زۆرویژیە، بە تایبەت لە بابەت ئابوریەوە،کە لە هەژاران دەکرێ. جا بۆ لابردنی تەبعیز لە کز و نەداران، وای بە باش زانی کە باری ئابوری بگرێ بە دەسەوە، تا باشتر بتوانێ بەکز و نەداران رابگات، بەتایبەت باری کشت و کاڵ لە وڵات بخاتە ژێر چاوەدێری خۆی و بۆ ساڵانی ویشکە ساڵی گەنم و خواردەمەنی ئازوخە بکا، کە لە کاتی قات و قڕیدا، دانەمێنن و هەژاران و نەداران تیا نەچن، شاکە زۆر ئەترساو دەیویست خۆی لەو فەرتەنە، رزگار بکاو خۆی کەنارە بگرێ،کارو باری وڵاتی بـە یـوسف ئـەسپارد، تەنانەت کارو باری سەرۆک وەزیریشی بەو سپارد، دیارە ئایەتی ١٠٠و ١٠١ی ئەم سوورەتی یوسفە خۆی دەگەیێنێ کە یوسف بووە جێنشینی شاو هەمەکارەی میسر

کە بە یارمەتی خوا لێکدانەوەی ئەو ئایەتانە،کە مەبەستەکەجوانتر روونـاک دەکەینەوە، هەرچەند بە پێی ئایەتی ٨٩کە ئەفەرمێ: براکان بە یوسفیان وت: (ایها العـزیز)، بەڵگەیە کە ئەو بۆتە جێ‌نشینی عەزیزی میسرو بۆتە سەرۆک وەزیران، بەلاّم بەرە بەرە لە پلەی گەنجینەوانی و سەرۆک وەزیریەوە،بۆتە شاو هەمەکارەی وڵاتی میسر، ئەمەیە کە خوا فەرمویەتی: (وَ کَذٰلِکَ مَکَّنّا لِیوسُفَ فی الأَرْضِ یَتَبَوَّأُ مِنْها حَیْثُ یَشآء).

ئەگەر پرسیار بکرێ بۆچ یوسف هاوکاری لەگەڵ تـاغوت و سـتەمکەرانـدا کردووە، وەلاّمەکەی لە خودی ئایەتەکەدایە،کە یوسف بە ناوی ئینسانێکی (حفیظ و علیم)، ئەمین و ئاگاوکاردان، داوای گەنجینەوانی کرد، تا لەو ڕێگایەوە زیاتر بەکز و کەساسان و هەژاران و کەم دەسەلاّتان رابگـا، یـوسف لە روی لێکـدانـەوەی خەوەکە،دەیزانی قات و قڕی لەباری ئابوری بۆ خەڵکی میسر و ئەو ناوە ناوە روو ئەداو فەقیر و هەژار، تۆشی برسیەتی و کەندو کۆسپ ئەبن، جا بۆ رزگـارکردنی هەژاران (بە شای) وت بمکە گـەنجینەوان، تـا لەو ڕێگـایەوە فـریای نـەداران و لێقەوماوان بکەوێ و ئەوەیش کە وتی: (انی حفیظ علیم) نیشانیدا کە هەم مودیرو هەڵسوڕێنەرێکی چاک و کارزانەو هەم زاناو ئاگـایە، بـەکـارو بـاری ئـابوری و مودیریەت، ئەمەیش خۆی دەرسە کە ئەبێ ئێمەی موسڵمانان هەم مودیریەت و هەم باری ئابوری بگرینە بەرچاو، چونکە ئەگەر مودیری شیاو و کارزان نەبێ بفەو مەترسی ئەو لە دزی و خەیانەت بە ماڵ و سامانی موسڵمانان زیـاترە، ئـەگـەر سەرنجی باری ئابوریش نەدەین،کارمان پێ ناکرێ و دژ و دوژمنان بەسەرماندا زاڵ ئەبن، دیارە تەنیا (بەرهەمی زیاتر) کافی نیە، ئەبێ کونترۆڵی مەسرەفیش هەبێ، بۆ ئەوە بوو کە یوسف لە ماوەی حکومەتی خۆیدا بە تایبەت لەو حەوت ساڵەدا، کە دەغل و دان و دانەوێلەی زۆر کرد بوو، چاوەدێریشی لە مەسرەف دەکردو جوان

ئەوەی کونترۆڵ دەکرد، تا بۆ حەوساڵەی قات و قڕی و گرانی ئازوخەی زۆر بێ، هەم تەولیدی زۆرتر و هەم کونترۆڵی دروستی لە بەرچاو گرت، ئەوە بوو سەرکەوت و نەی‌هێشت فەقیرو هەژار تیا بچێ.

حەزرەتی یوسف لە ئابوریدا هەم زەمانی حاڵی گرتە بەرچاو، هەم دوا رۆژ، جا بۆ ئەو حەوت ساڵەی دوایی، ئازۆخەیێ زۆری زەخیرە کردبوو، ئەمەش خۆی دەرسە،کە ئێمەیش دەبێ دوا رۆژمان لە بەرچاو بێ.

حەزرەتی یوسف بە (انی حفیظ علیم) کە پێشنیاری کرد، ببێتە گەنجینەوان، خۆی ناساند، لازم بوو تا خەڵکی میسرو پاشا بیناسن،کە مودیری چاکەو کارزانە، ئەمە خۆهەڵکێشان و تاریف کردن لە خۆی نەبوو، جارجارە لازمە مرۆڤ خۆی بناسێنێ، تا خەڵک لە دەسمایەی وجودی ئەو جۆرە کەسانە کەڵک وەربگرن، جا چونکە حەزرەتی یوسف چاک بوو و بە پێی ئایەتی (و لا نضیع اجرالمحسنین) لە دنیا بە پاداشی چاکی خۆی گەیی.

بەڵام ئەگەر مرۆڤێکی چاک لەم دنیایە پاداشی چاکەی خۆی نەگەیێ، مانای ئەوە نیە پاداشی نادرێتەوە، بۆ لابردنی ئەم گومانەیە، کە خوا فەرمویەتی (وَ لَأَجْرُ الْأخِرَةِ خَیْرٌ لِلَّذینَ اٰمَنُوا و کانوا یَتَّقوُن).

گرینگ ئەمەیە،کە تەنیا بە پاداشی دنیا قنیات نەکەین، پاداشی دوا رۆژ بۆ ئەوانەی وا بڕوایان هێناوەو خۆپارێزن، باشتر و شیاوترە.

٥٩ـ وَ جآءَ إِخْوَةُ یُوسُفَ فَدَخَلوا عَلَیْهِ فَعَرَفَهُمْ وَ هُمْ لَهُ مُنْکِرون.

٦٠ـ وَ لَمّا جَهَّزَهُمْ بِجَهازِهِمْ قالَ ائْتُونی بِأَخٍ لَکُمْ مِنْ اَبیکُمْ اَلاٰ تَرَوْنَ اَنّی اوُفی الْکَیْلَ وَ اَنا خَیْرُ الْمُنْزِلین.

٦١ـ فَإِنْ لَمْ تاتونی بِهِ فلا کَیْلَ لَکُمْ عِنْدی وَ لا تَقْرَبون.

٦٢ـ قالوا سَنُراوِدُ عَنْهُ اَباهُ و إِنّا لَفاعِلون.

٦٣ـ وَ قالَ لِفِتْیانِهِ اجْعَلوا بَضاعَتَهُمْ فی رِحالِهِمْ لَعَلَّهُمْ یَعْرِفونها إذا انْقَلَبوا اِلیٰ اَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ یَرْجِعون.

واتا:

٥٩ـ برایانی یوسف هاتن و هاتنە لای ئەو، ئەوانی ناسیەوە، بەلاّم ئەوان ئەویان نەناسیەوە.

٦٠ـ وە کاتیّ کە (یوسف) بارەکانی ئاوانی ئامادەکرد، پیّی وتن: (جاریّ ترکە هاتنەوە،برا باوکی یەکەتان،بیّننە لای من، ئایا نابینن کە مافی کیلەو پەیمانەم داوەو باشترین میّواندارم؟!

٦١ـ جا ئەگەر ئەو نەهیّننە لای من (جاریّ تر) نە کیلە (و پەیمانەیێ لە دانەویّلەتان پیّ ئەدریّ و نە) لای منیش شتیّکتان پیّ ئەدریّو ناشتوانن بیّنە لام.

٦٢ـ وتیان: لەگەلّ باوکیدا قسە دەکەین (و دەکۆشین رازی بکەین) و ئیّمە ئەم کارە ئەنجام ئەدەین.

٦٣ـ (ئەوسا) بە کار بەریّوە بەرانی خۆی وت: ئەوەی بەناوی نرخی دانەویّلە داویانە،بۆیان بخەنەوە نیّو بارەکانیان، بەلّکو دوای گەیشتنەوە نیّو خاوخیّزانی خۆیان،ئەوە بناسنەوە، بەلّکو بگەریّنەوە.

راوەت و راڤە کردن:

هەر بەو جۆرەی حەزرەتی یوسف پیّش‌بیّنی کردبوو، حەوت سالّ تەرەسالّ بوو، گەنم و دانەویّلەیێ زۆریان ئازوخەکردو جا دوای ئەوە حەوت سالّ ویشکە سالّی و قات و قرِی دەسی پیّ کرد و یوسف بەکارزانی خۆی نەی‌هیّشت خویّن لە کەپۆی یەکیّک بیّ و بەرەبەرە خۆراک و دانەویّلەی بە خەلّک ئەدا، دەلّیّن لەوانەی کە ساماندارบوون، پارە، کوتالّ، ئاژالّی لە باتیان لیّ وەردەگرتن و سامانیّ زۆر لەو

ڕێگایەوە بۆ دەوڵەت پێکەوەنا، دەڵێن: لە ساڵی یەکەم و دووەمدا دراو، زێڕ و جەواهیرات و زیو، لە ساڵی سێوەمدا ئاژاڵ و پاتاڵ، لە ساڵی چوارەمدا، غوڵام و کەنیزەکان، لە ساڵی پێنجەمدا ماڵ و خانوبەرە، لە ساڵی شەشەمدا موچەو مەزراو ئاو، لە ساڵی حەوتەمدا لە بەرانبەر گەنم و دانەوێڵە،کە بە داراو ساماندارەکانی ئەدا بەناوی قیمەت و نرخ لە وانی وەرئەگرت و لە پاشان بە وێنەیەکی دادگەرانەو خواپەسەندانە، ئەوانەی بەناوی نرخی دانەوێڵەو گەنم لە داراو دەوڵەمەندەکانی وەرگرتبوو، پێی دانەوەو بەشی هەژاران و نەدارەکانیشی لێ داو بەمجۆرە تەعدیلی سامانیشی لە نێو خەڵکدا بە ئەنجام گەیاند.

ویشکە ساڵی و قاتو قڕی وڵاتی فەلەستین و یەمەن و سەرزەوی کەنعانیشی گرتبووە، لەو ناوەشەوە، خەڵک بۆ کڕینی خۆراک و دانەوێڵە، ڕوویان لە میسر کرد، دەڵێن حەزرەتی یەعقوب بێجگە لە (بنیامین) کە برای دایک و بابی یوسف بوو، لەباتی یوسف لای خۆی ڕایگرت، کوڕەکانی تری بە کاروانەوە بەرەو میسر بەرێ کردو دوای ١٨ ڕۆژ کە بەڕێوە بوون، گەیشتنە میسر، هەروەکو مێژوو دەنووسێ: لاوەکیەکان،کە دەهاتنە میسر دەبوو خۆیان بناسێنن و ناسنامە نیشان بدەن، تا ناوی ئەوانە بە یوسف رابگەینن، جا کاتێ یوسف ناوی براکانی خۆی بیست، بێ ئەوە بێڵێ، کەس بزانێ کە ئەوانە برای ئەون، کوڕانی حەزرەتی یەعقوبی بانگ کردە لای خۆی و زۆری ڕێز بۆ دانان و ئەوانی ناسیەوە، بەڵام ئەوان یوسفیان نەناسیەوە، هەروەکو قورئان دەڵێ: (وَ جاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَ هُمْ لَهُ مُنْكِرون).

جا دوای قسەو وتووێژێکی زۆر کە بەسەرهاتی خۆیان و یوسف و بنەماڵەی خۆیان بۆ یوسف گێڕایەوە، گەنم و دانەوێڵەیان کڕی و لە باتیان پوڵ یا کەندر یا کەوش یا شتێ تریان دا، هەندێ لە موفەسیران دەڵێن: عادەتی یوسف وابووە کە بە هەرکەس باری وشترێکی دەغڵ ئەدا، زیاتری پێ نەدەفرۆشت، جا چونکە براکانی